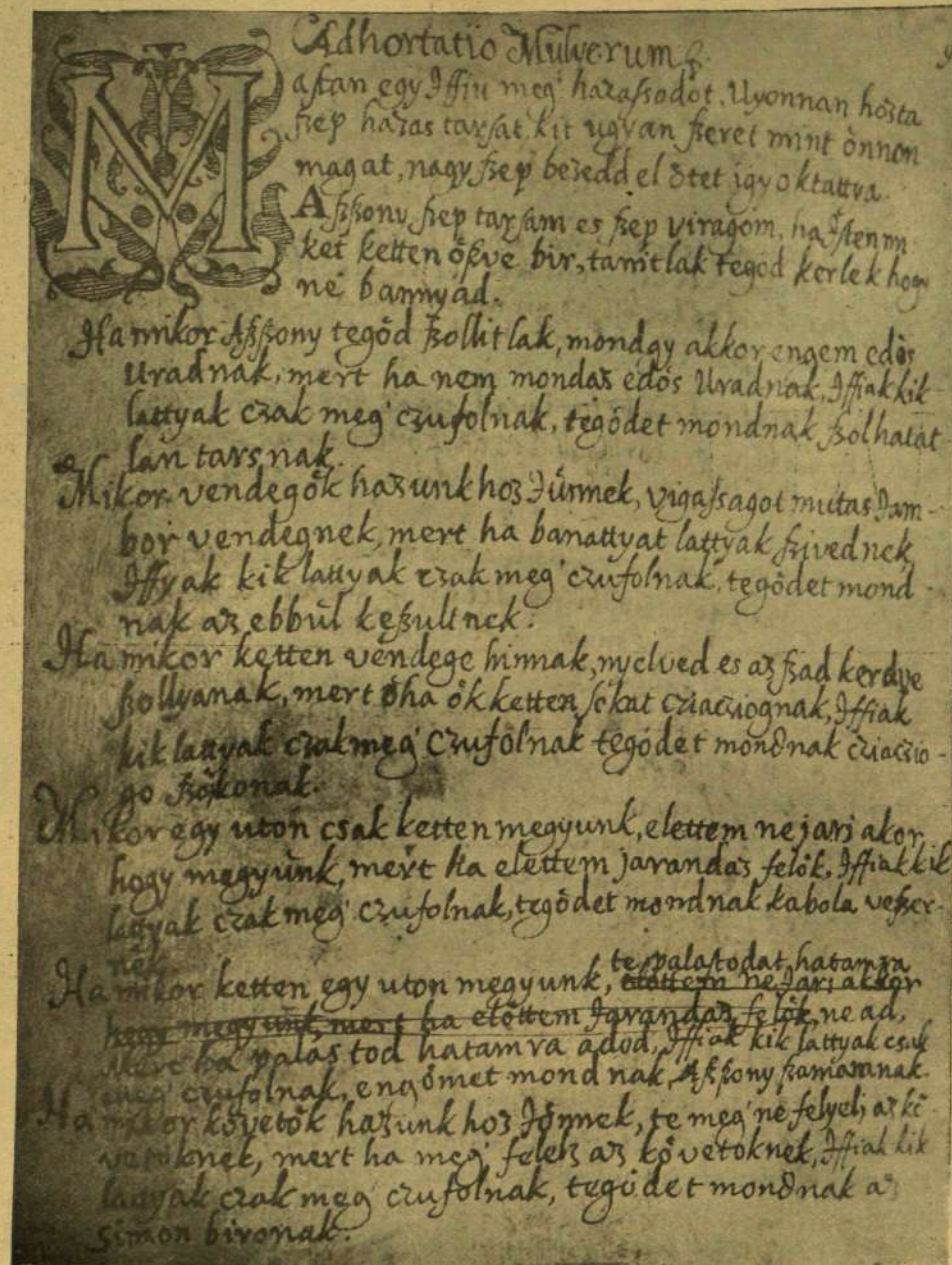

A DEBRECENI KOLLÉGIUM LUGOSSY-KÓDEXÉBŐL: «ADHORTATIO MULIERUM.»

körülfutó karzataival, szobányi ablakmélyedéseivel körülbelül azt a képet adja, a milyennel bármely más régi berendezési könyvtárunkban találkozunk.

Hogy mikor keletkezett a könyvtár, arról biztos adatunk nincs. Valószínűleg egyidős a főiskolával. Kezdetben magának az ifjúság egyetemének, az úgynevezett *komunitás*nak volt a tulajdona; a felügyeletet is az ifjúság gyakorolta. Papok, tanárok hagyományából, a külföldi akadémiákon járt ifjak ajándékaival nőtt egyre nagyobbra. Debreczen városa is hozzájárult adományaival. Így 1702-ben a városi tanács 40 háber bibliát ajándékozott a főiskolának. Ugyanezen évből valók a legrégebbi utasítások a könyvtár kezelésére, a *bibliothecarius* számára. A legrégebbi katalógust 1706-ban készítette *Naszályi István* szenior. Ekkor a könyvtár állománya 1813 darab volt. Mivé fejlődött ez a csekélyke könyvgyűjtemény kétszáz év alatt.

Katalógus azóta több ízben készült. Manapság van a könyvtárnak egy teljes cédulakatalógusa, több szakkatalógusa, nyomtatásban azonban csak a nyilvános olvasó-terem könyvjegyzéke jelent meg.

Az anyakönyvtár helyisége nem pusztán könyvtár. Részen képtár, részben múzeum is.

Hirneves tanárainak, a fejedelmi jöltezőknek, az alapítványosoknak képeit megszerezte, vagy megfestette a hálás főiskola. E képek mind az anyakönyvtár helyiségében vannak elhelyezve.

Igy a *Hatvani István*-é, kinek alakját a népi fantázia magyar Fausttá szélesítette. Hirneves természettudós és orvos volt. Az első villám-gépet ő szerelte be a főiskola számára. Ma is látható a fizikai szertárban. Ugyintén a *Budai Eszter*-é, ki az első népszerű magyar nemzeti történelmet írta, később püspök, tagja annak a bizottságnak, mely a Tudományos Akadémia tervzetét kidolgozta.

A *Sinay Mihály*-é, a kollégium óriási tudási tanáráé, kinek számos kézirati munkáját őrzi a főiskola, és a ki rövid ideig szintén ült a püspöki székhelyen, az egyház világi vezéréberekével azonban éles ellentétbe kerülve, tragikus véget ért; benső baráti viszonyban állott Diószegivel, a debreczeni Fűvész-könyv nagyhírű írójával. A *Pécsely József*-é, ki szintén nagy tudományával szerzett hírt a kollégiumnak. A hasonló nevű hirneves komáromi prédikátornak volt méltó fia. 1815-től tanította a történelmet a főiskolán, tanítványai rajongtak érte. Egyik legmunkásabb tagja volt az Akadémiának is. Az európai államok történetének foglalatját klaszikus szépségű latin munkában írta meg, ezzel nevét a külföldön is ismeretessé tette. *Lugossy József*-é, ki a szabadságharc utáni idők tanárai között a legkiemelkedőbb tehetség, országszerte ismeretessé tette a nevét nyelvészeti és régiség-tudományi munkásságával. A főiskola kézirataira neki köszönhet a legtöbbet. Páratlan buzgósággal kutatta fel az értékes kéziratoskat s szerezte meg a főiskola számára. A könyvtár egyik legértékesebb unikuma, a *Lugossy-kódex* az ő nevét viseli.

Ezekon kívül még számosaké, mint *Maróthy György*-é, *Sárvári Pál*-é, *Kerekes Ferenc*-é, *Szilágyi Gábor*-é, stb. Sőt az ifjúság-tisztviselő-jének, a szeniorának a képe is ott látható az 1780-ik évből. Értékes kép, híven feltüntet, milyen volt a debreczeni diákok formaruhája a XVIII. század végén.

A felsorolt tanárok egyszersmind a könyvtár igazgatói voltak. (*Præfectus Bibliothecae*). Az ő buzgóságuk folytán főleg protestáns teológiai és magyar irodalmi munkákban a könyvtár páratlan gazdagságú. Mintegy százra menő nyomtatványa, számos unikum-számba menő XVI. és XVII. századbeli becses nyomtatványa és nagyértékű kéziratyűjteménye van. A kézíratok között legértékesebbek: az említett *Lugossy-kódex*, XVI. századbeli énekek gyűjteménye, köztük néhány igen jellemző (Batizi András: Házasságról való ének, *Adhortatio mulierum*, Házások éneke, Türi György vitézségéről való szép Historia, stb.), a *Debreczeni kódex* 1519-ből, legendák, példázatok, erkölcsi oktatások gyűjteménye, köztük a Katalin-legenda egy prózai feldolgozásával, a *wittenbergi maggyar bursa jegyzőkönyve* a XVI. századból, továbbá *Arany, Petőfi, Kazinczy, Kölcsey, Besenyei* és más magyar írók eredeti levelei és kéziratai, *Csokonai* legtöbb munkájának eredeti kézirata, a kollégium hirneves tanárainak számos kiadatlan kézirati munkája.

A képgyűjtemény legbecsebb darabja azonban nem az arcképek közül való. Nem is festmény, hanem krétarajz. *Zichy Mihály* egyik legregebbi allegorikus rajza: A Messias, (Lapunk múlt évi 10-ik számában közöltük reprodukcióját.) *Orlai Petrics Somanak*, Petőfi és Jókai barátjának, egy történeti tárgyú festménye érdemel még említést, nem annyira a kép művészi értéke, mint inkább a festő személye miatt. A csekély számmal levő szobrok között *Ferenczynek*, az üttörő magyar szobrásznak *Csokonai*-mellszobra a legértékesebb.

Nem utolsó érdekességű a debreczeni rézmetsző diákok reliquiája. A XVIII. század végén erős szellemi föllendülés kora köszöntött be a kollégium életében. Tizenöt év lefolyása alatt a főiskola tanárai mintegy harmincz új tankönyvet készítettek és adtak ki a különböző tudományok köréből. De hiányoztak a hozzájuk való szemléltető ábrák. Ekkor a diákság maga látott hozzá, hogy előállítsa őket. *Erős Gábor* tógátus diák vezetése alatt egy rézmetsző társaság alakult 1794-ben, mely 1812-ig működött s a maga erejéből készítette el a szükséges ábrákat, térképeket, sőt a Szentgyörgyi orvosdoktor állatánában látható állatképeket is. Ez időben tehát a szükséges tankönyveket a főiskolai tanárok írták, a metszeteket maga az ifjúság készítette hozzá. Egy díszes szekrényben elhelyezett egész halom metszett rézlemez hirdeti a debreczeni diákok ügyességét és tudomány szeretettét. A térképek különösen sikerültek s a mi ez időben, mikor a tanítás nyelve kizárólag a latin, igen nevezetes, magyar nyelven készültek. A siker, mely munkásságuk nyomában járt, még nagyobb feladatot megoldására sarkalta a diákokat. Neki fogtak egy magyar nyelvű földgömb készítéséhez. A könyvtár egyik ablakmélyedésében látható ez a földgömb, melynek állványára készítői ráfestették az egész állatöv képét, sőt a naptárt is gyakoribb névnapokkal.

Egy másik sarokban a *malchinista-társaság* dicsőségét hirdetik a falnak támasztott nagybotok (gerundiumok), csákány, lámpa s egyéb tűzoltó szerszámok. Nevezetes diáktársaság volt ez is. Jókai több helyt nagy szeretettel emlékezik meg róla. Az a sok tűzvész, mely Debreczen nádfeleles házai közt csaknem minden évben nyári forráság idején óriási károkat okozott, volt a megteremtője a diák-tűzoltóságnak. A nagybotos volt a feje a jól szervezett s katonai fegyelemben tartott tűzoltó-csapatnak, mely idők folyamán külön *malchinai* (fecsken-dőt) szerzett be s igen jó szolgáltatásokat tett a városnak tűzvészedelem idején. A rendszeresen fűzött tűzoltó gyakorlatok pedig bőségesen pótolták a mai testgyakorlatra szánt órákat. A súlyos gerundium megforgatása volt az alapvető gyakorlat. Bizony fölért bármely mai atlétikai erőpróbával. A mai nemzedék kiasztynult a nagybot forgatásából, de azért mindig akad az ifjúságból egy-kettő, a ki a régi módján még meg tudja forgatni.

A könyvtárban van végül szekrényekben elhelyezve a főiskola elég gazdag éremgyűjteménye s a néprajzi és régiséggyűjtemény egy része, valamint egy pár érdekesebb emléke a régi Debreczennek (pl. a Nagytemplom helyén volt régi templom egy felirásos kőtáblája, a régi Rákóczy-harang egy darabja stb.).

Egyszóval a könyvtár egymagában egy darab magyar művelődéstörténet, szorosan egybeforrv a nagymúltú alföldi város és az alföldi kalvinista magyarság egész történetével. Nem csoda, hogy oly feltékeny szeretettel őrködik föléte a város is, az egyház is. Ha egyébrét nem, már csak azért is, mert Debreczen városának abban a forró vágyakozásában, hogy egyetemi város le-

hessen, egyik fő argumentuma, melyre jogosan támaszkodhatik, ez a nagyszabású, egyetemenek is bevaló főiskolai könyvtár.

Csűrös Ferencz.

NAPLEMENTE.

Az ócska tornyon megkondul az óra.
Az olajerdők halavány öléből
Sötétké árnyak surrannak a tóra.

A rét ragyog. A csendes cziprusok
Fejére biborfenyek hullanak.
Sziklák tövén ezer hullám susog.

A hegytetőn, havas mezőkön át
Bolyong a tűz, a szent, az ölthatatlan
Letűnő, élő, örök napvilág.

Halk bűvölet száll. Fenn az ég ragyog,
Szerelmes forró minden. Most repül
Hozzád a lelkem. Érzed? Ott vagyok.

Mezey Sándor.

HEGYEK KÖZÖTT.

A hegyek között megtaláltuk
A vérvörösen nyugovó napot.
Én lecsüggedett fejjel álltam.
A gyermek kaczagott.
Az anyja nézte az alkonyatot.

És San Miniato orma lángolt
S a sok sugár mind a völgybe csapott.
S tüzet szórt a dóm kupoláján,
S biborban égtek tornyok, ablakok.
A gyermek kaczagott.

«Menjünk haza, mert gyorsan jó az est!
Jutnak eszébe ilyenkor dalok?
Reám a teremés ihlete száll.
Ilyenkor megint mindent akarok!»
A gyermek kaczagott.

«Két éve nem volt véső a kezemben!
Ez alatt a sors hogy megzaklatott!
Élet és halál diadalfutása —
A gyermek jött s a másik, az halott,
Az apja, az halott.

S most újra érzem a tavasz fuvalmát,
Minden csepp vérem forró láztól reszket.
Istenem, hogyha igazán megértem!
S örömeimből és fájdalomaimból
Valami szépet és nagyot teremtek» —
A gyermek sírni kezdett.

Lehajolt hozzá és ölébe kapta.
«Én neked adom a kelő napot.
Én neked adom az egész tavaszt
S mind a mi voltam, s mind a mi vagyok.
S a mi emlékem és üdvözölésem,
Mit örökségül rám apád hagyott,
Egy élet fényét, harczát, győzedelmét,
Mindent neked adok» —
A gyermek kaczagott.

Erdős Renée.

A NOSZTY-FIÚ ESETE TÓTH MARIVAL.

Elbeszélés. (Folytatás.)

Írta MIKSAZÁTH KÁLMÁN.

Mari halálosan sápadt arcába csak lassanként kezdett visszatérni az ételszín; szeméit ujólág fölnyitván, megpillantá Rózát és Klárit.

— Mi történt velem?

— Hát elájultál egy kicsit. Az a csunya asszony megijesztett.

— Ah, Istenem, mennyire szegyenlem.

— No ugyan, — vigasztalta Róza. — Szóra se érdemes. Mással is megtörténik. Katonadolog az!

Ezen a mondáson még Mari szenvedő ar-

czán is bágyadt mosoly jelent meg, mert azt ugyan még soha senki sem állította, a mit buzgalmában Róza, hogy az elájulás katona-dolog.

A Répásiné asszonyom közlése s a modora még inkább lesújtólag hatott a kedves leánykára, kit még nem érték soha viharok. Répásinének nagy kidülledt szeméi voltak, mint a szitakötők; ezek már magukban félelmeteket, úgy rémlett neki, hogy ezek a szemek addig villámlanak és forognak üregekben, míg egyszer csak ráugranak. A félelemhez járult a rettenetes felfedezés, hogy a tánczos a rabló volt, hogy egy gyilkos tartotta karjaiban. S épen akkor jött e borzalmas közlés, mikor a szíve csordultig tele volt nyugtalan vágakkal miatta, mikor a lelke fájón édelgett a letűnő óra emlékein. Nem csoda, hogy az érzéseknek ebben az összeütközésében idegei fölmondták a szolgálatot, feje elszédült és elvesztette eszméletét.

Csak az elmúlt este olvasott el egy angol novellát, melynek fantasztikus meséje még ott kavargott kissé a fejcséjében, bár, a mai élmények miatt, csak valahol alul: a szép Dolly beleszeret egy csinos fiatal emberbe, kiről nem tudja, nem is kérdezi, mi a foglalkozása, hozzá megy, boldogan élnek London egyik külvárosában, míg a menyecske férje ellenzése dacára fejébe nem veszi egyszer végig nézni egy akasztást, a hol kisül, hogy az ő férje a hóhér, mire a szegény kedves kis Dolly összserogy az iszonyattól és szörnyethal — a kegyetlen szerző szerint. Mari abban a perczen, midőn Répásiné rácsujtott a borzasztó földfedéssel, a benyomások összekevertetvén az éjjeli olvasmány hatásá alá és a két eset némi hasonlatossága miatt, egyenesen Dollynek képzelte magát, most, mikor felocsudott, szinte csodálkozni látszott, hogy ő még életben van, holott a kis Dolly szörnyet halt.

A mint annyira helyre jött, hogy elindulhattak, Róza a kezénél fogta:

— Menjünk már most haza kedveském és vegyük az egészet úgy, hogy egy bohókás álom volt.

Szó nélkül hagyta magát elvezetni, a sok összeröfönt asszony közül, kik mindenáron szerettek volna megtudni róla egyet-mást, de se Róza, se Klári nem adott nekik semmi felvilágosítást. És ez megint igazi szerencse volt a szüretelő társaságra, mert megint maradt egy kis csemege, egy második titok, mely az asszonyi koponyákban motoszkálni fog.

Róza óvakodott előhozni az esetet, ellenkezőleg, mindenféle mulatságos történeteket mondott el útközben, hogy Mari szórakoztassa s gondolatait széthessegesse másfelé; Mari azonban egy csöppet se érdekelték a Róza elbeszélései, talán oda se figyelt s kis kezét, melyet a maguéban tartott, még mindig reszketni érezte róta. Mindamellett nem akart tágitani, hogy széthszélje, összehordott hetet-havat, vig apróságokat a macskákjokról, mely mint kísérlet szerepelt egy darabig, a papa híres szórakozottságáról mesélt el egy új adatot. No, ez okvetlenül meg fogja nevetetni. Elmondta, hogy ebéden voltak a múlt tavaszon a tren-csényi pénzügyigazgatónál ő és a papája, a mama szegény betegen feküdt akkoriban; (a mit iszen neked is megirtunk aranyosom.) Nos tehát ebéden voltak a pénzügyigazgatónál. Az atyus (t. i. Velkovicz úr) abban a kávézetben, hogy otthon van, egyszer csak megszólal a levesnél, boszúsán lecsapván a kanalat: «No ez bizony rossz leves, de bocsánatot kérek, mert a feleségem már egy hete fekszik» lett erre nagy nevetés, a pénzügyigazgatóné elvörösödött szégyenletében, de a papa is mikor rájött, hogy nem ő a házigazda.

Mari bizony ezen se mosolyodott el, némán ment velök, mint egy árnyék. De mindegy, ha nem nevet is, vidám dolgokkal kell tartani, azért a napfény mégis szárítja a sarat, habár nem látszanék is mindjárt a szikkadás. A Királykőnél valami lilavirágot pillantott meg Róza a dombtetőn s felküldte a szobalányt; szakítsa le.

Alig hogy egyedül maradtak, Mari mohón kérde:

— Ő is hallotta? (a szobaleányra mutatott).

— Ő is — felelte Róza.

Sóhajtott és többé egy szót sem ejtett, míg csak a csalitoshoz nem értek, mely egykor állítólag a Corvin János parkja volt. A mulatókastély rég eltűnt, de a díszeserjékből és fákból sok megmaradt, egy-egy elvadult rózsátó még most is hozza a virágait, messzire eltévedt méhek vendégfogadója, kosztot és kvártélyt nyújtván, a rózsák szirmai.

— Bujjatek be ide a sűrűbe, ruhát cserélni — indítványozta Róza, a ki elemében volt, hogy a kellemetlen helyzetben vezető szerephez jutott. — Ez alkalmas hely rá, senki sem lát. Én majd őrt állok az úton és figyelmeztetlek, ha közelednek valaki.

Épen jó szerencse volt, mert alig hogy vissza kerültek most, már kiki a maga ruhájában és alig mentek néhány lépést, midőn szembe jöttek az öregek, a Velkovicz pár és Tóth Mihály uram.

— No, ugyan messze elmentetek, — feddette őket Tóth Mihály — az egész hegyet tüvé tettük értetek.

— Szép az idő — felelte Róza — hát le-sétáltunk a völgybe.

Marit még nem látták Velkovicsek, neki estek, összecsokolgatták.

— De milyen halovány ez a leány! — jegyzé meg Velkovicsek.

— Az igaz, nagyon sápadt vagy Mari, — riadt fel Tóth Mihály — mi történt veled?

— Nagyon megijesztette egy izé... (itt egy kicsit megakadt Róza, de csakhamar hozzátette) egy veszett kutya.

No az bizony megijesztette Tóth Mihály uramat is, de nagyon.

— Ne beszélj! — szisszent fel, mint a ki tuskébe ugrik, — csak nem harapott meg valamelyiteket?

— Oh, dehogy, bácsi — sietett Róza megfelelni — csak az a tudat ijesztette meg Marit, hogy veszett.

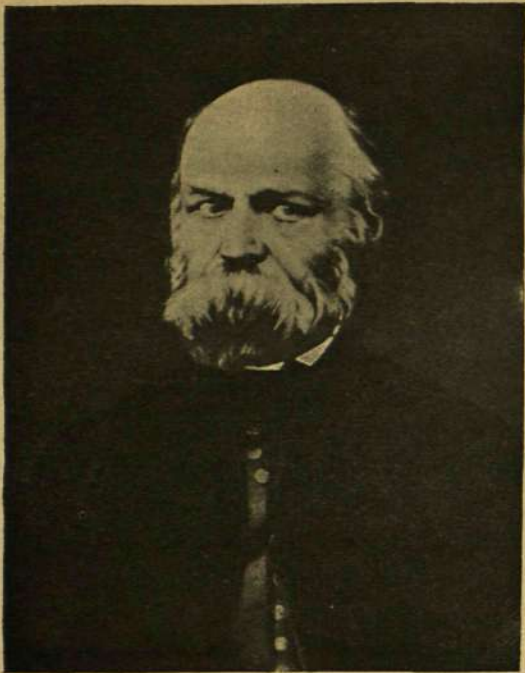
— Miről tudtátok, hogy veszett? — faggatta őket Tóth Mihály.

— Csak úgy gondoltuk, mert ismeretlen volt.

— Bohók vagytok, — nevetett az öreg úr, — nem minden ismeretlen kutya van megveszve. De most már forduljunk meg hazafelé, mert az asszony vár az uzsonnával.

Ideje is volt, az elhanyagló nap utolsó sugarai villámlottak a szőlőleveleken s otthon Tóthné nagyasszony már egy jó félórája zsem-bel, hogy mind elpang a kávéhoz való tej a tűzhelyen.

Ennyi mindenféle mellékeseményt fiadzott a pápai iparos ifjúság híres somlyói szürete, mely egy nappal előbb zajlott le az általános szüretnél. Tóthkónál természetesen egyetlen szó sem esett róla, a fiatalok hallgattak a kalandjokról, de különben is volt ott most elég angya a beszélgetésre. Rógi apó azonban estére mégis meghozta a hírt, a csöszök mind jól informált emberek, hogy az istentelen Patkó hír szerint itt járt ma a hegyen s a Findura szőlőjében tánczó pápai asszonyok és leányok füleiből mind kiszedte az arany fülbevalókat

LUGÓSSY JÓZSEF.

(lehetett vagy félveka egy rakáson) aztán odébb állt. A nagyszony a konyhában szedte fel ezt az ujságot s halálra rémült képpel jött be jelenteni a vacsoránál ülő társaságnak. A két leány jelentősen nézett össze, de szerencsére senki sem vette észre, mert a Velkoviczné sikoltása foglalta el a főfigyelmet, melynek kapcsán kijelentette, hogy ő egy világért se marad akkor itt éjszakára, fogasson be a sógor és vitése Pápára a fogadóba, a hol rendőrség van. Ezt a nézetet Velkovic polgármester úr is osztotta, mert ő ugyan nem fél az ördögtől sem, de nem szereti az éjjeli jelene- teket, ha álmában háborgatják, már pedig, ha Patkó itt tartózkodik a hegyen, akkor okvetle- nül ellátogat ide, lévén a Tóth Mihály nábobí híre nagy családok.

— Nem volna egy csöpp ép esze, nagyon lenézni — fejezte ki magát — ha ide el nem látogatna.

Némi bátorság csak Rózánál nyilvánult.

— Ugyan ne nyugtalankodjék papa, hiszen elég sokan vagyunk, hogy egy ember ne tud- jon velünk elbánni. Itt van a bácsi, a kocsisa, a vinczellérje és végre itt vannak a puskák, — neki pedig nincs is puskája.

— Hát én nem vagyok itt? — sértődött meg az apai méltóság Velkovicban. — Hát én kutya vagyok? Engem nem is említessz, mi? (Szemrehányólag tekintett a kezeit tördelő Velkovicnéra.) A saját gyermekem és nem említ. Mit várjon az ember a világtól, Zsuzsánna?

— Bocssáson meg, apuska, de úgy vettem a dolgot, hogy magát aludni hagyjuk.

— Úgy? Hm. Jó. De honnan veszed, hogy Patkó egyedül van? Miért ne lehetne itt az egész bandája? És hogy puskája sincs Patkónak?

— Mert tudom... az az csak gondolom — javította ki magát Róza.

— Oh, te macska! Hogy képzeled te Patkót? Bizonyosan parazzal puská helyett. No persze.

A szegény Mari ezalatt remegve ült székén s úgy dobogott a szíve, mint a kis madáré, ha a héja szárnyaságát hallja.

Velkovicékat e riasztó hírre ugyancsak nem lehetett volna ott tartani éjjelre, ha a tornyosul- ság felhők miatt be nem áll a szuroksötét- ség, úgy hogy még talán a bagoly se látott ez este s azonfelül a házi gazda is igyekezett őket más véleményre téríteni.

— Először is Pápára menni nagy megsze- penésre mutatna. Pedig mit szólna ahhoz a világ, hogy a trencsényi polgármester megjött? Hát ki áll már helyt, ha egy ilyen előkelő ha- tósági közeg is elbujik? (Hm ebben van valami

igaz — dünnyögte Velkovic György). Másod- szor hibás dolog azt hinni, hogy Pápán rend- őrség van, vagy hogy ha van, ott legyen, a hol veszedelemben forogna. Harmadszor úgy áll a dolog, hogy ha Patkó csakugyan itt van a hegyen és ma hozzánk akar betörni, akkor bizonyosan szemmel tartja a házat, következő- képp mindent megtud, azt is észreveszi, hogy a városba szöktök előle, sőt azt fogja gondolni, a mi féltett kincseinket is magatokkal viszték, minél fogva útközben fog megtámadni és ki- fosztani. Már pedig itthon a falak közt mégis könnyebb a védekezés, mint a nyílt úton, a hol bokorból, csaltiból egy-kettőre lepuffantanak benneteket. Azért hát szó sincs róla, hogy el- eresszelek...

— Hiszen csak úgy értem lelkem sógor, — vágott közbe Velkovicné asszony aggódó han- gon — hogy nappalra mindig ide jönnénk és csak az éjszakákat töltönnék a városban.

— De Zsuzsanna! Hát nem hallottad, hogy lepuffantanának az úton?

— Ellenben nézzük csak — folytatta Tóth Mihály — mi vár ránk itthon? Valószínű, hogy Patkó ránk se gondol és ide nem jön, annál kevésbé, mert azt hallja, hogy vendégek van- nak, meg azért, mert tudja, hogy egy szőlő- beli nyaralóban nincs értékes holmi, és hogy a jó módú ember se hord magával degesz tár- czát szüretre. De tegyük fel, hogy betör, nos, hát itt hagyja a foga fehérét. Az én jó Lan- kaszteremmel magam elbánnok három négy em- berrel, a kocsisom huszár volt, bátor ember, Rögi apó hűséges, mint egy vén kutya s azon- felül itt van a Bligi is. Majd akkor nézzétek meg Bligit, mit tud, ha a gazdáit bántják.

PÉCZELY JÓZSEF.

KÉPEK A DEBRECZENI KOLLÉGIUM KÖNYVTÁRÁBÓL.

— És terringette itt vagyok én is — verte a mellét Velkovic is, a sok biztató szótól átmele- gedve. — Hanem csak akkor költsetek fel, ha nagy baj van, mert ize... mert nem szeretek ölni.

Még sokáig tárgyalták ezt a témát, Krisz- tina asszony pompás puncsot készített, a mi igen jól esett, mert megindulván künn az eső, a szoba levegője hűvös lett, és minél tovább hányták-vetették a Patkó ottlétét, annál többet vesztett félelmetes voltából, utóljára már csak nevettek rajta, hanem azért Krisztina asszony mégis eltűnt egy félórára és gyertyával járván a pinczébe Klárral, ott egy helyen elásták a használatban levő ezüstöt, Tóth Mihály pedig arra való tekintettel, hogy Mari nagyon halo- vány, megnyugtatósa végett elküldte Rögi apót a Potornyayék szőlőjébe (a negyedik szomszéd innen), hol villát építettek a kőművesek, ezek- ből fölfogadott borsos áron hármat. S ellátván őket puskákkal, egész éjjel ott strázsáltak fegy- veresen a ház körül, minél fogva úgy aludt Velkovic uram a kiállott utazás fáradalmaitól eltörődve és a beszédet italoktól elringatva, mint a tej, sőt mindenki nyugodtan aludt, csak Mari nem, ki egész éjjel ide-oda hanyko- lódott az ágyban; Róza vele hálván egy szobá- ban, többször hallotta sóhajtani is, de úgy tett, mintha semmit se venne észre.

(Folytatása következik.)

NAPNYUGAT SZÉPE.

— Thackeray levelei. —

A nagy emberek életírása sohasem teljes és sohasem igaz, míg elő nem kerül a leveles- ládák és fiókok rejtékéből az utolsó levél, me-

lyet meghitteknek s bizalmas ismerőseiknek írtak. Thackeray Makepence Vilmost, a legna- gyobb angol humoristát is most értjük meg csak igazán, midőn végig forgatjuk azt a mé- lyen érdekes könyvet, mely nem régiben jelent meg, magában foglalva Thackeraynak a new- yorki Baxter családhoz tíz éven át írt bizalmas leveleit.

Az irodalomtörténet főlésziesen és igaztala- nul ítélkezett Thackerayról. Legtöbb életírója szívtelennek, cinikusnak mondja: költőnek, a kiből hiányzik a költő legnemesebb tulajdona, az idealizmus. Elismerik róla, hogy boldogta- lan volt. A felesége, kit talán szeretett, az örültek- házába kerül s ott tengeti életét nyomorultán, míg a férj átkel a tengereken, pénzt keresni, minél több pénzt, vagy mint ő mondotta: hogy felfogja kalapjával a sűrű dollár-esőt.

A pénzhajhászó embert nehéz megérteni, könnyebb félreérteni. Thackeray az akkori vi- szonyokhoz mérten roppantul sokat keresett Amerikában, s a közfelfogás telhetetlennek tar- totta, különösen attól az időtől fogva, midőn első nagy sikerei után, 1855-ben egy második amerikai útra is vállalkozott. Pénzéheznek mondták s nem keresték, hogy annak a szívtelen embernek voltaképen arra kell az a sok pénz, hogy tőle telhetőleg enyhítsen egy bol- dogtalan asszony sorsán, hogy jólétbe és ké- nyelembe helyezze azt az öreg emberpárt, kit végtelenül tisztelt és szeretett: az édesanyját, a kihez igaz fiúi vonzódással ragaszkodott: a mostohaapját, s végezetül, hogy jövőt biztosít- son gyermekeinek.

Az amerikai vendégzsereplés divatja tőle ered. Az ő fényes sikerű felolvasó körútja tüzelte fel másfél évtizeddel utóbb az angol humornak másik nagy mesterét s az előadni tudásnak nála talán még nagyobb mesterét, Dickenst, hogy nyomdokaiba lépjen. Thackeray 1852-ben tette első látogatását az Unióban s a tizennyolczadik század angol humoristáiról szóló felolvasó cik- lusával oly fényes sikert aratott a yankeek közt, hogy az első körutazást szükségképen követte nyomon a második, melyet a "négy György"-ről szóló, örökké becses történelmi képsorozatai- val tett felejthetlenné.

Első amerikai utazásának idején szövődött életének emlékeztető és végzetessé váló ismeretsége a newyorki Baxter-családdal s levelei,

A KÖNYVTÁR BELSEJE.

melyeket utóbb amerikai és európai körútjáról e családnak: a szülőknek és két leányuknak írt, nemcsak életrajzi szempontból érdekesek, hanem értékesek, mint később napvilágra kerülő irodalmi hagyatéka a nagy humoristának, az éles megfigyelőnek és a páratlan emberisme- rőnek.

A levelek egy része Sarah-nak, a nagyobbik Baxter-leánynak szól, de úgy tetszik, hogy valamennyi ez egy leány kedvéért íródott. Thackeray negyvenegy éves volt, midőn meg- ismerte Sarah-t. S midőn visszatért Európába, olaszországi, franciaországi és svájci útjain nyomon kíséri a szép amerikai leány képe. Sűrűn írja leveleit az amerikai családnak, hu- morral, szatírával telve, de a cinikus látszat alatt fölmelegedő érzéssel, midőn a leányok egyikéhez szól. Bazelben egy amerikai társaság-

gal találkozik. A vendéglő asztalánál s aznap így ír az egyik Baxterkisasszonynak:

«A mint így képzeletben visszaszálltam a rég elhagyott országba, egyszerre — sajnálom, hogy ki kell mondanom — nem kevesebben, mint öten s köztük két hölgy is, a szájukba dugták a késüket, de egészen a torkukig. A leánykám ezen nevettek. Én azt mondtam nekik: «Nincs abban bűn, kedveseim, ha valaki úgy használja a kést, mintha villa, vagy kanál volna», de azért mégis jobban szerettem volna, ha nem használták volna úgy; mert tudom, hogy az európaiak nevetnek az eféle szokásokon és nem akarom, hogy kinevessék honfitársait. Azoknak a leányoknak olyan volt a hajviseletük, minőt kegyed is ismer s kicsiny Van-Dyck-gallér volt a nyakukon, a minőre egy bizonyos országból én emlékezem, s ez emlékezésnél fölmelegedett

A TŰZOLTÓ MAKHINISTA-TÁRSASÁG FŐLSZERELÉSE.

AZ ELSŐ MAGYAR NYELVŰ FÖLDGÖMB.

KÉPEK A DEBRECZENI KOLLÉGIUM KÖNYVTÁRÁBÓL.

A MOHÁCSI VÉSZ. — Ormai Petrich Soma festménye a debreczeni kollégium könyvtárában.

értük a szívem; ám azért nagyon, de nagyon szerettem volna, ha nem használják oly módon a késüket.

Alondonikénység szokásoknál azért mégis csak többre becsüli ezt az amerikai nyersséget. Már a következő levelében engeszteli is előbbi maró ítéletéért a Baxter kisasszonyokat a következőképen szólva a londoni társaságról:

„Alantas elméjű, boldog és megelégedett, jóindulatú, kitünően nevelt, modorra igen természetes, nem kicsapongó, nagy mértékben tiszta és templomba megy minden vasárnap; de minő rangot foglalnak el majdan ez emberek minden jó szokásaikkal, szeplőtlen jellemökkel és tisztá fehérneműjökkel a Jó és a Gonosz nagy bírájának ítélőszéke előtt? Soha sem engednek helyet a szerelem igazi érzelmeinek, mert ha jelentkeznél náluk az efféle, megfojtják és a csatornába dobják, mint a szegény leányok az ő törvénytelen gyermekeiket; érdek-házasságot kötnek és meg vannak elégedve a dologgal, aztán az apa megy az alsóházba vagy bőrzére, az anya báloiba vagy látogatásaira, a gyermekek meghúzzák magukat a felső emeleten a nevelőnőjükhöz és ha elérik a kort, megveszik vagy eladják őket s ép oly tiszteletreméltóak és szivtelenekek lesznek ők is, mint nevelőszüleik voltak.

Nem! menjen csak és lakjék kegyed valami Isten háta mögött levő vidéken, válaszon olyan férjért magának, a ki bagózik és köpköd, kétes tisztaságú fehérneműt hord, de van szíve az össze-visszagyűrődött inge alatt; a gyermekei pedig hardt egynék azzal a lehetetlen kessel, kegyed pedig segítsen a cselédjeinek, ne idegenkedjék a főzésről sem — bizony többet ér ez, mintha londoni divathölgy valaki s leül francia ébédjéhez, a melyhez nincs közel a szerelem.

Midőn Sarahnak ír, levelében egyenlőtlen harcot vív a szatira az érzelmességgel. Nem tesz, nem tehet róla vallomást, hiszen nem kérhet és nem adhat reményt. Sally-nak (a hogy Sarah becézve szólítja) szólnak e sorai Párisból:

„A Rue Vivienne-ben ma egy csinos ifjú amerikai nőt láttam a kocsiján. Kegyedre hasonlított. A kegyed színeit viselte, stb. Ez a látvány a meleg érzelmek árjával töltötte meg szívemet. Kísértésbe estem, hogy utána vetem magam a kocsiának, megállított és megkérdezem a hölgytől: „Mi hirt tud egy B. S. nevű new-yorki kisasszonyról? A kocsi elvágott és magamra hagyott az érzelmekkel. Oh, ti régi kísértetek! Beismerem, hogy egy vagy két szempillantásig nem láttam többé semmit az eleven utcákból, olyannyira beleestem a varázskörükbe a kísérteteknek. Az ember nem felejt. Megpróbáljuk eltemetni az emlékeinket, de csak újra, meg újra kikelnek sirjükből és azt mondják: „Mester, itt vagyunk! Azt hitted,

hogy meghaltunk? Oh nem, csak alszunk. Néhanapján felébredünk s meglátogatunk; eljövünk hozzád, ha még oly öreg vagy is, s mindig oly elevenek és pajkosak leszünk, mint most. Így fogunk szólni hozzád: Gondolsz még B. S.-ra? Emlékezel-e még a szemeire? Tudod-e még, hogy két gödröske volt az arcán, és emlékezel-e még csengő kacajaira, mely néha erőltetett volt egy kisse, de nekéd mindig olyan volt, mint a muzsika, te szegény, botor öregember? — Igen, az a kacaj és az a tekintet néha-néha előragyog a multból, és elsuhan mellettem, ép úgy, mint az a kocsi a Rue Vivienneben. Más gondolat: Mi történnék, ha a könyvem hőseit szerelmessé tenném? és ha szívének hőlyge aztán faképnél hagyná? Nem szakadna meg a szíve. Nem hiszem, hogy sok lesz benne a szív, azonkívül pedig nagyon viszárs is volna, ha meg is szakadna mindjárt a legelső fejezetekben. (Már megint egy malacz; nagyon hig ez a tinta.) Megírtam a mamájának, hogy Calaisban abban a hotel-szobában haltam, hol Sterne is töltött valamikor egy éjszakát. Szeretném tudni, hogy minden író komédiás-e és nincs-e szíve? Egyről tudok, a kinek nincs. Csak menjen férjhez minden esetre, a kihez akar; én nem bánom.

Keresi a felédést, hallgat egy darab ideig, aztán megszólal újra. Tréfálkozik próbál:

„Kedves madárkaim! Hiába haragusztok, szidtok és árasztotok el szemrehányással. Jól tudom, hogy tartozom nektek egy levéllel, és most jártok-keltek és mindenkierek azt mondjátok: miért nem felel nekünk most Thackeray? Nem voltunk-e nagyon kedvesek hozzá? Nem tartottuk-e jól cognackal, baracczkkal és csukros-mandulával? Nem csókolt-e meg mindkettőnket, mikor elment? (Na most megfogtalak benneteket! Csak azért irtam ezt ide, hogy ne mutathassátok meg senkinek ezt a levelet.)

De a komédiának elég hamar vége szakad, mert végzettszerűen lesújt egy esemény: Sarah férjhez megy. A szülők értesítik róla a család barátját és Thackeray is a szülőknek felel. Amerikában, közelükben van, de nem mehetett el az esküvőre.

„Mennyire sajnálta volna Baxter, — írja — ha kárba veszett volna négy napom jóvedelme, egy szertartás miatt, melyen ép oly örömet vettem volna részt, mintha a fogát húznák egyik gyermekemnek.

Később, hosszabb idő múlva, írok majd annak a hölgynek, a kit említ, de most még nem tehetem — van valami köztünk. Órák hosszúig ülhetnék mellette egymagam, a nélkül, hogy képes volnék ajkamat szóra nyitni. Ha majd az én leányaim is megteszik egyszer azt az elkerülhetetlen, természetes lépést, évek telnek belé, — tudom, — míg én azzal meg-békülhetek.

Nincs rá joga, hogy hűtlennek mondja a sze-

retett leányt, de a szíven ejtett seb égeti mindhaláláig. Egy levelében elejti azt a megjegyzést, hogy Goethe hetvenöt éves korában gyuladt szerelmre egy fiatal leány iránt és mély sebet hagyott ez a szenvedély.

Töle még a nagy lelki megrendülés után sem múlik el a keserű pohár. Még két eseményt tart fenn számára a sors kegyetlensége. Sarahnak gyermeke születik. Szerencsét kíván neki melegen. De utóbb így ír a hozzá tartozóknak: „Ha kívánságot éreznek magamban látni a gyermekeit, megmondanám; de nem érzek ily kívánságot. Az illendőség megköveteli mégis, hogy üdvözlő szokat küldjek nekik. Tehát: Isten áldjon meg benneteket, kedves kicsinyeim! Most pedig menjetek Isten hírével, bájos kicsikém! Vau-vau-vau, mü-mü-mü, kukorikú-kukorikú-kukorikú!”

Kacagtató ez a fájdalom, a Rigolettó fájdalma. Ő maga is kacag rajta. De közeledik a nap, midőn vége szakad a komédiának. Sarah meghal. Búskomorság viszi sirjába, néhány évig tartó házasság után. Nem élt boldogan az úrával s Thackeray „irtózatosan szomorú” leveléből azt következteti, hogy „a mult időnek egy kísértete után nyujtja kezét.”

És angliai otthonából, hova most már végképen visszavonult, nem hajszolva többé a világ pénzét, a világ elismerését, így ír a Baxter-házaspárnak:

„Tudom, hogy Önök számára nincs vigasztalás. Én is vesztettem el már gyermekemet — ebből magából is tudhatják, hogy megermet fájdalmukat... Mily fenséges teremtés volt ő! Minő élet, minő kacaj, minő boldogság! S ez mind oda! S ti szegény emberek ott ültök most és siratjátok azt, ki legkedvesebb volt nektek. Mi hármán is, a kik e házban lakunk, szeretjük az ő kicsiny gyermekeit, mind a kettőt, a kiket ismerünk. Gyermekek, mióta megkaptuk, ott függ a leányaim szobájában és „Napnyugt szépe” amott van az én szobámban. Mennyire emlékezem rá, hogy milyen volt, midőn először meglátogattok, vörös szalaggal a hajában; aztán kezembe veszem ismét az Önök levelét s előttem áll egy bús matróna képe...”

Ez volt az utolsó levél. S a következő év már Thackerayt sem találta az élők közt. Elköltözött Sarah után abba az ismeretlen országba, hol csönd és enyhülés borul minden zajára és minden fájdalmára a Hiuság Vásárának! B. M.

KEGYELEMKENYÉR.

Elbeszélés. — Irta Sas Ede.

Az apám egyszer nagyon megvert... Először és utoljára életében. Elesen, egészen sajgótt az ütések nyoma, és én lázadó haraggal, vad gyűlölettel gondoltam rá, igazságtalan kinzómra. S utána csakhamar megtudtam, hogy életében semmi sem okozott neki oly gyötört fájdalmat, mint hogy akkor engem kegyetlenül és igaztalanul meg kellett vernie. Majdnem öngyilkosságra kergette ez a dolog. Már ott állott a víz partján... És én akkor végtelenül megsajnáltam és végtelenül megszerettem. Elmondom ennek a történetét.

I.

Emlékezetem egy alacsony házikóba visz, a mely egy hepebupás kövezett, szűk utcában kuporgott. Amolyan kis városban laktunk, a mely se nem falu, se nem nagy város, hanem mind a kettő rossz oldalait egyesítí magában. Mi gyerekek nem játszhattunk szabadon az utcán, de még az udvaron sem, hanem a földet, beüvegelt folyosón szeltek beborítózóva. Az udvaron ugyanis gyönyörű, ragyogó virággyalyok voltak s a ház úrnője görcsöket kapott a gondolatra, hogy a gyerekek össze találják taposni. Valami jámbor kanonok nővére volt, a kinek nem volt egy macskája se és házat utóbb is a káptalanra hagyta. Mi gyerekek hát az üvegen keresztül néztük az illatozó, szinompás paradicsomot. Pedig sokan voltak ott gyerekek. Nekem két kis hugom volt és egy kis öcsém. S velünk még két sok-gyerekes család lakott a folyosón. Mi, apró rabok, együtt néztük a tarka virágok felett csapongó lepkeket és elgondoltuk, hogy a pillangó boldogabb, mint mi. Azokat nem tilthatja el a virágoktól a kanonok nővére...

Különösen az apám nézte igen szomorúan a

virágokat, a mikor hivatalából hazajött és föl és alá sétált a folyosón, néha-néha egy-egy borús pillantást vetve a tőlünk elzárt kertekes-kére. Énnél a pillantásnál csak az volt borúsabb, a melyet ránk, gyermekeire vetett. Olyankor az édes anyánk odasompolgott hozzá, átölelte és lágy szóval vigasztalta:

— Ugyan, ne busuld magad agyon. Hiszen lassan-lassan majd kifizetünk mindent...

En persze akkor nem értettem édes anyám szavait, nem értettem a tömérdek adósságok terhe alatt görnyedező kishivatalnok nyomorúságát. De az anyám vigasztalása nem vált be; sőt édes apám mindig szófukarabb és sötétebb arcú emberré változott; egy nap pedig egész kétségbeesve jött hivatalából haza. Bennünket kiküldtek a szobából, és mi szépegye figyeltük, miről beszélhetnek odabenn? Mikor bekérkedtünk, apám mereven nézett maga elé, anyám pedig csendesen sirdogálva készítette nekünk a vacsorát, a mihez szüleink egy újjal se nyúltak, de mi tagadás, mi farkasétvágygal falatoztunk. S néhány nap múlva édes anyám azt újságolta nekünk:

— Gyerekek, elköltözzünk innen. Nagy, nagy kertbe, ligetbe, erdőik közé. Ott akár egész nap kóborolhatok a hegyek között.

Egész nap szabadon kóborolni a virágos, dalos erdőben, a hol az aranyásós törpék laknak! Ujongó szívvel hallottuk az üveges börtönből való megváltás híré. Csak azt nem értettük, mért szívárogo édes anyánk pillán a köny, mikor ezt a nagyszerű újságot mondja?

II.

A vonat valóban a mecsország bűbajos tündérkertjének közepette állott meg velünk. Óriás, fenyvesborította hegyek közepette úgy mosolygott az ékes, színes völgy, mint mikor a nagyanyó egy csomó tarka virágot vesz a kötenyébe. A virággyalyok mintha eleven, ezerszínű drágakövekkel volnának telehintve. S az illatos virulás közepette cifra tornyos épület emelkedett, széles verandáján vendégseregnek húzta a cigány. Csak az volt a furesza, hogy a nevető virágok közt, a lombgugasos utak árnyában, itt is szomorú, sápadt alakok vonszolták nehezen a beteg tagjaikat. Istennem! Hát mindenütt van szomorúság a világon?

— Ez a fenyőligeti fürdő! — mondotta édes anyánk. — Gábor bácsi a gazdája, a ki most szállást ad nekünk. Viseljétek magokatok illdelmesen, alázatosan és szólightsátok őt mindig kedves Gábor bácsinak, mert ő nagy jót tesz most velünk...

Azzal megindultunk a fürdőépület felé és én hallottam, a mint az apám menet közben oda-súgott az anyámnak.

— Ne vedd rossz néven, — sügta vissza békítően anyám. — Most van a szezon közepe; sok dolog van a vendégekkel...

Egész kis családunk beállított egy füstfelhős, szürke irodába, a hol számokkal teleirt könyvek előtt ült egy köpcös, pohos, szürös szemű uraság.

— Megérkezünk, Gábor, — sietett hozzá anyám. — Még egyszer köszönjük a jószágodat.

— Jó, jó, — felelt a nagybácsi és előbb még meggondolta, hogy felálljon-e a számadásai mellől. — Hát Isten hozott benneteket. Majd a Gáspár megmutatja a lakásokat. Most bocsásatok meg, ki kell írnom a heti számlákat.

Mi, édes anyánk utasításához képest, kezét akartunk csókolni a bácsinak, akármilyen riasztó is volt a mogorvasága. De ő nem engedte; olyan elhessegető mozdulatokat tett, mint mikor az ember bosszúsán kergeti el a tolaakodó legyeket...

III.

A mező, az erdő valóban gyönyörű volt és korlátlanul a miénk volt! De csodálatos, azért mi mégis visszavágytunk ebből a bűvös-bájos paradicsombokból a mi szűk, fojtott levegőjű, esőtől összezapzott üvegű folyosóinkra. Mert ott békésen eljászogtunk a magunkszőrű szegény szomszédok gyerekeivel, míg itt a dús-gazdag Gábor bácsi gyerekei ugyancsak megkerítették az életünket. Valóságos megmérgettek számunkra a mező állatát, a tő vizét, a madarak énekét, a fenyvesek levegőjét. Nem rokonainknak, nem játszópajtásainknak tekintet bennünket, hanem kis cselédeknek, a kik az ő kényük-kedvüknek menthetetlenül ki van-

AZ ORSZÁGOS GYERMEKEMENBELY ÚJ ÉPÜLETE BUDAPESTEN, AZ ÜLLŐI-ÚTON.

nak szolgáltatva. Hányszor öklöb szorult a kezem, a mikor a neveletlen, rakonezetlan kamaszok szelid, légynek se vétő hugoskám haját cibálták! Édes anyám, ha látta, mindig felve esítőt bennünket:

— Nono! Csak ne sirjatok! Hiszen a Gábris még a Misi jó fiuk. Csak tréfálnak. Nehogy panaszkodni merjétek Gábor bácsinak! És az apátoknak se szabad megmondani semmit...

És keserű, mely sóhajtan szakadt föl az édes anyánk melléből, és mi engedelmessédtünk és türtünk mindent. De egy délután betelt a mérték. A kis hugom felült a hintára és vigan röpdösött a levegőben, a mikor ott termett a legnagyobbik jó fia, a Gábris, ráripakodott durván:

— Hogy mertél fölülni a mi hintákra, te kis semmirekellő?

Azzal letaszította a megrémült kis lányt, úgy, hogy az a köveseken véresre sebezte az arcát. Én nem tudtam tovább türtözteni a dühömet. Hiszen eleget türtem én is a kamasztól, — pedig sokkal gyengébb volt nálam. Rárontottam, a földre tepertem és ütésre emeltem a keze-met, — a mikor éles sikoltás, vad gorbomba ki-áltozás hangzott föl körülöttem.

— Imre, az istenért! — sikoltott édes anyám és lerántott a kamaszról, a ki így megmenekült attól, hogy szegény vérző hugoskámért boszút álljak rajta.

Ott állott dühtől szederjes, gutaütéses arc-czal Gábor bácsi is. És ott állott sápadtan reszketve az apám is, mint egy félénk árnyék. Az apám, a ki elvesztette hivatalát, a ki most családotul a sógora kegyelemkenyerét ette s egy kis írka-firkát bízták rá néha, hogy legalább valamivel meg szolgálja a keserves betevő falatot...

— Hát ez a köszönet? — rikácsolta Gábor bácsi torporékolva. — Ilyesmit kell eltűrni az én fiának, a te neveletlen kölyködtől? Már sokat panaszkodtak a gyerekeim, de hallgattam. Hanem most már elég! Vagy emberségre tanított a ficzkót, vagy...

Apám egy lépést tett a dühingő ember felé. Valami lázadó, merész szót akart az arcába vágni. De tekintete anyám esdő, rimázkodó tekintetével találkozott... Akkor elkeseredve megragadt engem. Behurcolt a szobájába. És Gábor bácsi elégedetten hallhatta, hogy jajgatam én, a bűnös, — a megérdemelt fenyíték alatt...

IV.

Ott feküdtem sajgó, kékfoltos tettel az ágyamban. Kis testvéreim már álomba sirták magukat. Én nem tudtam aludni. Az ütéseknél sokkal jobban fájt a fellázító igazságtalanság, a melynek martíra voltam. És az a terv koválygott a fejemben, hogy virradatok nekivágok az erdőnek, a világnak, leszek csigaúróly gyerek, a minők a fürdőben szaladgálnak, de nem eszem tovább a Gábor bácsi kegyelemkenyerét. Vagy

nem is várom be a hajnalt, hanem kilopódom még az éjjel, a holdas, fényes éjszakába... Szüleim azt hiszik, hogy alszom. És a halvány lámpavilág mellett beszélgettek. Édes apámból tört ki a keserűség:

— Eszter, én nem álom ezt az életet tovább...

Nem bírom magam se és nem tudom nézni a ti nyomorúságokat sem. Ezt a Kálváriát igazán nem érdemlem meg. Igaz, hogy bűnös vagyok. Hanyag voltam. Nem végeztem lelkiismeretesen az ellenőrzést. De hát megfordulhatott-e a fejemben még álomban is a gondolat, hogy a főpénztáros, az a tekintélyes, tisztelt, becsült, ünnepezt közönséges gazember? Ő börtönbe került, én meg talán a börtönnél is rosszabb nyomorúságba. Te tudod, mennyit futkároztam, irkáltam, hogy új hivatalt kapjak valahol. Még egy kis napidíjnoságot se tudtam keríteni sehol. S azelőtt is egyre küzdöttünk az adósságainkkal, mikor aztán megszűnt minden kereset, összecsapott fejünk fölött az ár. Mikor az utcára dobtak volna már bennünket, megkönyö-rült rajtunk Gábor, a testvéred. Hálával, forró hálával tartozom neki, — de azért nem tudom már tovább szívní it a levegőt. Hiszen minden lélekzvetélnél is eszembe jutja, hogy itt az ő kegyelméből szivom az istenadta jó levegőt!

Azt hiszed, nem a lellem akart kiszakadni, mikor ma meg kellett vernem a szegény kis fiamat, — csak hogy mindnyájunkat, mindnyájotokat ki ne dobjon a haragos, igazságtalan ember? Mintha tízes ostorral vágta volna elég a szívemen... Nem, nem, most már elég volt. Ha az Isten nem ad nekem módot arra, hogy családomat eltarthassam: megszabadítom családomat a fölösleges teherrel. Gábor bácsi bizonyosan jobb szívvel lesz hozzátok, — hiszen kevesebb lesz egy kenyérvől, egy másik irgalmára szorult koldussal, ha én már nem leszek...

Azzal fölállott, kísértetiesen halvány arc-czal. Az én torkomat összeszorította a sirás: de egy hang-ura nem tudtam lenni. Édes anyám ajkáról lebbent el a rémület sikoltása s rémülten vetette magát oda férje mellére:

— Ember! Az ég szerelmére! Mit akarsz tenni? Ne ess kétségbe! Hiszen majd meg fog segíteni az Isten...

És addig csillapította, addig vigasztalta, addig babusgatta az elkéseredett embert, a míg az látszólag újra megadta magát a sorsának és engedelmesen lefeküdt és megígérte, hogy aludni fog csendesen, jó reménységgel, a jó Istenbe vetett hittel telve...

V.

Én félkönyökömre emelkedtem fekvő helyemen. Figyeltem a sötét sarokból apámat, mert tudtam, hogy nem alszik. Egyszer csak lassan, óvatosan föl is kelt. Körülnézett alvó családján, látszott, hogy meg akar bennünket eszokolni, de félt, hogy felébredünk, csak a szemével vett tőlünk bucsut a beszivárgó holdfénytől gyéren

megvilágított szobában, azzal kisuhant az ajtón.

Kiugrottam az ágyból én is. A szívem közel volt a szétpattanáshoz. Siettem utána.

Ott találtam földetlen fövel a tó partján, melynek tükrében ott reszkett a tündöklő, csillagmiriárdos ég. S tekintete hol a tó, hol az ég csillagjaira tévedt. Mintha azt nézegetné, hová fog jutni?

Balkezét ziháló mellére tette. Jobbja pedig lecsüngött oldalán.

És én akkor odasurrantam hozzá. És a jobbkezét, melylyel oly kegyetlenül, oly elkecseregettem megvert: megcsókoltam forrón, szeretetteljesen.

Apám rám nézett. Mindkét szemét elfutotta a köny. És térdre roskadt mellém a tó partjára. És együtt sirtunk a gyönyörű, csillagfényes éjszakában...

— Ezt a történetet akartam nektek elbeszélni, — mondta barátainak a neves orvost.

sikertelenségét mindannyiszor a magyar ipar versenyképtelensége okozta.

S egy újabb sikertelenség elkerülésére a magyar nők tehetnek legtöbbet, úgyszólván mindent; nem lemondással a szépről, az izlésesről s még a divatosról sem; de éppen az izlés terjesztése által idehaza.

A háziipar elsősorban a nők kezében van; alig pár cikks az, melyet férfiak készítenek, a nők varrnak, híméznek, szőnek, kötnek, horgolnak és százféléképen igyekeznek megkeresni kenyerüket.

De a nép asszonyai mellett nagyon is tekintetbe kell venni a középosztálynak igen számos intelligens vagyontalan leányát, kik a szó teljes értelmében vergődnek megélhetésükért, közülök annyian mennek a tanítónői pályára, hogy a legjobb akarat s az illetők kitűnő bizonyítványai mellett is felét se lehet alkalmazni, mert nincs hely. A középosztály művelt, értelmes, de vagyontalan leányai lennének hivatva a magyar háziipart magas színvonalra emelni.

A mostani kor iparában főtényező a divat. De a divat szeszélyeit követni, vagy éppen új ötletekkel gazdagítani csak intelligens ember képes; honnan legyen róluk sejtelmé a falun egyszerű viszonyok közt dolgozó paraszt asszonynak?

Aztán vannak a háziiparnak, vagy mondjuk a női kézmű-iparnak alkotásai, melyeket rosszul világított paraszt házban, nem szabad ég alatt, kitéve a por és szél rongálásának készíteni nem lehet, pedig éppen ezek a legjobban fizetett legkeresettebb iparcikkek, ezekért fizetünk milliókat a külföldi iparnak.

A divatcikkek, selyem, és arany-hímzések, finom csipkék készítése az intelligens szegény nők ezreinek nyújthatna megélhetési módot s milliókkal csökkenthetné behozatalunkat a külföldről.

Csakis ha a Háziipar-Egyesület veszi kezébe a művelt nők kézi-munkájának pártolását, szűnik meg az az elfogult előítélet, hogy sokan szegyenlik kézi-munkájukkal keresni kenyerő-

AZ ARADI KOSSUTH-SZOBOR KIVITELRE ELFOGADOTT TERVE MARGÓ EDÉTLŐL ÉS PONGRÁCZ SZIGFRIDTŐL.

nár. — Még csak annyit kell hozzátennem, hogy édes apám később mégis kapott valami nyomorúságos kenyeret és nagy nehezen föl tudott nevelni bennünket. De jókedvű ember nem lett belőle soha. Azok közé az emberek közé tartozott, a kik igát vonnak egész életükben — és még szerencsésnek mondhatják magukat, ha a sors nem fosztja meg őket a járomtól, a mit vonszolhatnak...

A HÁZIIPARRÓL.

Nagyon fontosak Szerényi államtitkárnak a magyar háziipar-egyesület értekezletén mondott azon szavai, hogy mindennek előtt versenyképessé kell emelni a magyar háziipar színvonalát, mert a leghőbb hazafiságtól se lehet kívánni, hogy állandóan hazai iparcikket vásároljon, ha az nem mindentekintetben megfelelő. Hazafiságból hozhatnak áldozatot, de azt folytonosan ismételni nem lehet, pedig minden iparnak életője az állandó vásárló közönség. Ezt bebizonyították a múlt században többször ismételt kísérletek magyar ipar teremtésére, melyeknek

A hazai iparért már is annyi áldozatot hozott, honleányi buzgalmukban oly kitaróan fáradozó magas rangú úrnőink ezen intelligens szegény nők munkaerejének felhasználásával igazán bámulatos eredményt érhetnének el; ezer meg ezer intelligens magyar nőt mentenének meg, ha nem az éhenhalás, de a nyomorúság, megaláztatás és néha az elbukástól is.

Nálunk a kézimunka-tanítás a német kézimunka-könyvek és lapok után indult. Ezeknek technikája elég jó, de mintái, ha nem is éppen izléstelenek, de nekünk idegenek és sablonosok. Népünknel még sok helyen lehet találni egészen eredeti és magyar jellegű munkákat, de ha előkerestetjük egy-egy öreg asszony ládájából a legrégebb mintákat, azoknak finomabb anyaga és tökéletesebb kiviteléből meggyőződhetünk, hogy azok valaha az úri osztály használatára és izlése szerint készültek.

Ha a művelt, de szegény sorsú nők részt vennének nemcsak a tanításban, de a munkában is, jobb felfogásuk finomabb technikája által igazán magas színvonalra emelhetnék a háziipart.

ket, arra büszkék, ha bár mily rosszul fizetett szellemi munkával foglalkozhatnak; dicsekednek vele, ha főzni tudnak, de kézimunkájukat csak titokban adják el.

A Klotild-egylethez ezerével érkeznek a házimunkák ismeretlen készítőitől s éppen mivel ismeretlenek, nem kaphatnak irányítást, mit és hogyan dolgozzanak. Aztán ha a Klotild-egyesület szűk helyiségében nem képes elárulítani az ezerféle izlésű és modorú, többnyire német sablon után hanyagul készült, legtöbbször éppen nem keresett árucikket, a készítőik elvesztik munkakedvüket, kétségbe esnek megélhetésük miatt.

Az elszegényedett művelt magyar nők ezerei tekintenek a magyar háziipar-egyesületre, vegye őket figyelembe, nyújtson segítő kezét nekik, kiknek sorsa nehezebb, nyomorúsága nagyobb, mint a nép asszonyaié! Azok dolgozhatnak a mezőn, vagy szolgálatban, míg az intelligens nők gyengébb szervezete nem engedi meg azt, ők egészen a háziipar művelésére vannak utalva s képesek is lennének azt hatalmasan felvirágoztatni.

Horváth Janka.

A HÉTRŐL.

Drohobeczky Gyula, a körösi püspököt, a ki mint horvát delegátus tagja a magyar képviselőháznak, az a tisztesség érte, hogy a horvát koalíció kizárta a maga közösségéből. El kell ismerni, hogy a horvát uraknak ebben a cselekedetében van logika. A körösi püspök olyan elemet képviselt közöttük, a melynek valóban nincs helye abban a társaságban: a jóhiszeműséget. Mikor a hazájukban többségre segített horvát delegátusok testvéri érzést hirdetve jöttek Budapestre, az érzésnek, melyet hirdettek, a körösi püspök volt a szava. Bizonyos, hogy kitűnően választották meg a tolmácsukat, a Drohobeczky püspök szava őszintének hangzott, mert az ő lelkének valóban őszinte megnyilatkozása volt. Ő igazán a szívében érezte azt a melegséget, a magyarsághoz való hűséget és szeretetet, a melyet azok csak — hirdettek vele. És a mikor mi oly keservesen csalódtunk

sűrűn hallottuk azt a megjegyzést, hogy van valami erős hasonlóság az angolok és a magyarok között. Még pedig karakterbeli, belső hasonlóság. Hasonlóság, a mely bizonyos hajlandóságok közösségében nyilvánkozik meg. E közös hajlandóságok számát újabb meggyőződések egygyel az idő. Az utazni szerető, minden világot bejáró ember tipusa tudvaleg az angol. Az angol embert alig tudjuk már másképpen elképzelni, mint utazósapkával a fején és menetrenddel vagy utikönyvvel a kezében. Ha a dolog továbbra úgy fejlődik, a hogyan néhány esztendő óta megindult, világjáró mi voltában az angolnak testvére lesz a magyar ember. Abban az emberáradatban, a mely a világjárók országútján hullámozik, már ma is igen tekintélyes tömeget reprezentál az utazó magyarság. Arányszám dolgában fölmúlja a hazája határán túl sohase kívánczó francziát és a tisztán világlátás kedvéért ritkán utazó olaszt. Csak a németnél tapasztalható az utazó kedvnek olyan

annak a pénznek, a mi így a határon túlra került.

Egy berlini orvos-professzor a héten olyan fölfedezéssel lepi meg a világot, a mely méltán megérdemli a szenzációs jelzőt. Nem valami olyat fődözött föl, a mi még idáig nem volt, hanem arra jött rá, hogy nincsen valami, a miről mindez idáig mindnyájay szentül meg voltunk győződve, hogy igenis van. Ez a valami — a meghülés. A tudós tanár egy vastag könyvben bizonyítja, hogy meghülés nincsen. Mindaz, a mit mi meghülésnek gondolunk és érzünk, az tévedés, még pedig tekintettel arra, hogy meghűlni rossz dolog — kellemetlen tévedés. A levegő hőfokának gyors változásai egyáltalában nincsenek hatással az ember szervezetére. Mehetünk melegből hidegbe, a gőzfürdőből a korszolypályára, ezért a fizikumunkkal igazság és a tudomány most fölfödött törvényei

TENNIS-PÁLYÁN. — Bár Dező rajza.

horvát «barátainkban» és «testvéreinkben». Drohobeczky Gyula is közöttünk, a csalódottak között volt. A mig egy szikrányi kilátás volt a béke lehetőségére, ez az igaz, becsületes szívű püspök fáradhatatlanul dolgozott a megegyezés érdekében és mikor vele jött társai megáldott harcra határozták el magukat a magyar nemzet ellen — ő mivelünk maradt. Nem vett részt ama nevezetes kivonulásban sem, ő tovább is azon a helyen maradt, a hol becsületes meggyőződése szerint igazabban és hűségesebben szolgálhatta rábizott hivatását. A magyar nemzet ellen toporzékolók most azzal rúgtatnak ellene, hogy Drohobeczky csak *hivatalból* horvát, mert igazában magyar ember. Ha ez így van is, akkor is hamarosan bebizonyul, hogy ez a magyar ember horvátnak is jobb hazafi, mint ők, a kik népüket beteg ábrándokkal a veszedelmek örvényei felé igyekeznek hajszolni.

*

Világlátás. Még nem is volt divat Budapestben — angolnak lenni és már meglehetősen

föllendülése, mint minálunk, de egész bátran elmondhatjuk, hogy a teuton világjárók kiáramlása a szimpátiák meghódítása dolgában sokkal kevésbé eredményes. Talán tavaly megtörtént ugyan, hogy egy magyar lap *ankétet* rendezett arról a kérdéssel: miért nem szeretik a magyarokat külföldön?... de ez az ankét bizonyára azokat a magyarokat lepte meg legjobban, a kik utazni szoktak külföldön. Mert ezek — ha speciális okot nem adnak rá — ilyen supponált antipátiával ugyan aligha találkozhattak. Szívességgel, rokonszenvvel, szerető érdeklődéssel annál sűrűbben. Mese az, mintha a magyar utast a külföldön ellenszenves vagy idegenkedő elfogultság várna. Minden ember olyan érzést kelt az idegenekben, a milyen a viselkedése, karaktere. Már pedig a magyar ember túnyomó többségében szíves, tisztességtudó, gavalléros indulatú és — a mi úton szintén nem utolsó tulajdonság — nem sajnálja a borralatát. Bizonyos, hogy ezek a világjáró magyarok az utolsó esztendőkből sok szimpátiát és sok érdeklődést is keltettek Magyarországra. Kíváncsok is, hogy ebben legalább a kamatja kerüljön meg

szerint semmi kellemetlen vagy ártalmas dolog nem történhetik. Nemcsak Amerikát, nemcsak a villámhárítót és nemcsak a puskaport fődözték idáig föl, kutató elmék kiszellek már százával más meglepő és új dolgokat is. Azt is, hogy ezen a világon minden csak látszat, az is, a ki ezeket a látszatokat látja. És a mit fölfödöztek, azt be is tudták mind bizonyítani. A német tudós is sok száz oldalon keresztül kétséget nem tűrő módon tudja bebizonyítani az állítása igazságát. Pörbe szállani vele merész és meddő vállalkozás lenne és annál fölöslegesebb, mert hiszen az, a mit állít nagyon kellemes. Magunkat sajnáljuk, hogy nem tudjuk a megnyugtató erejét kellően élvezni. De eszünkbe jut egy adoma a szegény házaló zsidóról, a kinek sok baja volt a kuttyákkal. Mindig letették a ruháját. Elment a tudós rabbihoz, hogy segítsen rajta. A rabbi leírt neki egy varázsigét és így szólt:

— Ezt tanul meg és ha kuttyák támadnak rád, mond el. A kuttyák nem fognak bántani.

Másnap már megint rongyosan, véresen állított be a rabbihoz a szegény házaló:

— Nézd szent férfiú, már megint mit csináltak velem a kutyák.

A rabbi feddő hangon mondta: — Bizonyosan nem tanultad meg a varázsigét!

A mire a házaló sirva felelt: — Én megtanultam; én tudom is, de úgy látszik — a kutyák nem tudják!

Mi szívesen elhisszük a német tudósnak, hogy nincs meghülés. De vajjon — a meghülés elhiszi-e?

*

Roda-Roda, a horvát származású osztrák író egy jó esztendővel ezelőtt a hírlapok útján értesítette a közönséget, hogy szabad házasságra lépett Zeppelin Erzsébet bárónővel. Hogy mi az a szabad házasság, azt az osztrák író meg lehetősön önkényesen definiálta. Polgári gondolkodás szerint minden rendes házasság szabad házasság, mert szabad emberek szabad elhatározásából támadó szövetség. Roda-Roda azonban, mint a szecsesszió bajnoka, a szabad házasságot úgy értelmezte, hogy annak szabadnak kell lennie — a házasságtól is. Ő nem esküdött meg a választottjával, se pap, se polgári hatóság előtt. Föl kell tenni róla, mint az emberi jogok harcászáról, hogy ezt egy humánus meggyőződés parancsából cselekedte. Abban az erős hitben, hogy így sebb, jobb, és boldogságában tartósabb ez a szövetség. Meg kell jegyezni, hogy a Roda-Roda reformja a terjedelmében nem volt akkora, mint a hogy ő gondolta. Olyan szabad házasságot, mint ő, kötöttek már előtte és kevésbé szecsessziós emberek is, mint ő. Csak nem tudták neki ilyen szép nevet adni és nem szokták hírlapilag publikálni. Ennyiben tehát a reform az ő reformja volt. Ő adta és ime — ő veszi is el. Mert ime újból jelenti Roda-Roda, hogy most már — eljegyezte Zeppelin bárónőt, ugyanazt, akit esztendője «szabadon» feleségül vett. Ez az eljegyzési hír bizonyára egy esküvői hírnek a bejelentése és bejelentése minden esetre a szabad házasságireform csődjének is. Mert ha a reformáló pár az új formát tökéletesnek tapasztalta volna, bizonyára nem szánta volna rá magát a régire. A szabad házasság intézményét Roda-Roda ilyenformán csak — próba-házassággá deklarálta, a mely ha beválik, megérdemli, hogy — igazi házassággá emelkedjék. De mivé válik, ha nem sikerül? Bizonyára még semmilyenebb, mint a milyen volt. Hol van tehát a reform erkölcsi ereje, boldogság-biztosító hatalma? Minek] keresnők, mikor maga az alkotója is tanúságot tesz róla, hogy — nem találta meg benne.

Dr. REINER ZSIGMOND.

1862—1907.

A magyar irodalom és tudományosság ismét egy érdemes, régi munkását vesztette el Reiner Zsigmondban, a kit nagy nemzeti ügy megvalósításáért folytatott lelkes küzdelemben, a sikert ígérő kezdet útján ért utól a hirtelen halál. Korán szünet meg dobogni az a szív, mely mindig csak szépért, nemesért lelkesedett és áldozott. Legszébb férfikora elején halt meg az, a kinek minden gondolata a magyar irodalomé, nemzeti kulturánké és hazánk dicsőségé volt. A ki fáradságtalanul kutatta a multat, eszméket termelt a jelennek és páratlan áldozatkészséggel járult hozzá nemzeti közintézményeink gyarapításához. A mindig ideálként hevülő, folyton dolgozó, ritka szívósságú írónak és tudós kutatónak váratlan halála igazi veszteség egész közéletünkre.

Dr. Reiner Zsigmond 1862-ben született Gyulafehérvárott, a hol hasonnévű atyja, mint ismert kitanító orvos és szabadságharczunk egykori hős bajnoka, nagy tiszteletnek örvendett. Tanulmányai befejeztével Fogarassy Mihály, Erdély nagynevé püspöke, a papi pályára szerte volna őt bérni, de az ifjú követte természetesen hajlamát, mely őt a jogi, illetőleg a politikai és írói pályára vonzotta. A budapesti tudományegyetemet elvégezvén, jogtudori, majd ügyvédi oklevelet nyert és néhány év előtt a miniszterelnökséghez miniszteri titkárnak nevezték ki.

Az irodalommal és tudományos kutatással már kora ifjúságában foglalkozott. Első munkája «Egy görbe országból» című novellakötet volt, melyet Ele Zsigmond írói álnévén adott ki. A nagy irodalmi sikeren, mely e köny-

Dr. REINER ZSIGMOND.

vet kísérte, felbuzdulva, szépirodalmi cikketek és verseket írt előkelő lapokba és folyóiratokba. Majd politikai tanulmányokkal foglalkozott és két önálló nagyobb művet írt, a «Választási jog reformja» és legutóbb «A keleti vallású magyar nemzeti egyház szervezése» címen. Mind a két művét elismeréssel fogadta úgy a kritika, mint a politikai világ. S különösen nagy hatást tett ez utóbbi munkája, melyben széles alapú történelmi, jogi, statisztikai, nemzeti és nemzetiségi politikai adatok alapján fölvetette a görög-keleti magyar nemzeti egyház szervezésének gondolatát. Elte utolsó pillanatáig dolgozott e nagy eszme érdekében, mely az ő koncepciója szerint kiszámíthatatlan hasznót van hivatva biztosítani a hazának és a nemzeti ügynek.

Párhuzamosan irodalmi működésével, melyet «Politikai Szemle» című politikai lapjával is gyarapított, folytatta tudományos és régészeti kutatásait. 1886-ban létesítette az «Alsófehérmegyei történeti, régészeti és természettudományi egyletet», mely évtizedek óta e megyének egyedüli kulturális és tudományos alkotása. 1887-ben Gyertyámos határában prehisztórikus kutatásokat és ásásokat eszközölt s ekkor szerezte meg az iszánlaki nagy bronzleletet. Kutató útjában munkatársa volt a nagyenyedi Fénichel Sámuel, a ki az ő támogatásával ment fölfedező útjára s a ki később, mint ismert ausztráliai utazó és természetbúvár halt meg Új-Guinea szigetén.

Nagy szakértelemmel hordta össze régészeti, történelmi és műtörténeti gyűjteményét, metszeteit, római feliratos emlékkő gyűjteményét s több ezer kötetre menő értékes könyvtárát. E könyvtárt a család a Magyar Tudományos Akadémiának ajánlotta fel, mely a római emlékkő és szoborgyűjteményt Reiner még életében az alsófehérmegyei régészeti egyletnél helyezte örök letébe. Az iszánlaki bronzleletet a Magyar Nemzeti Múzeumnak ajándékozta, a létesítendő Hadtörténeti Múzeumnak pedig odaadományozta gyűjteményének egyik nagyrértékű darabját, a több ezer forint értékű XVII. századbeli aranyozott, ékkövekkel kirakott ezüst keleti lószerszámot. Mindeme gyűjteményeiről történelmi és régészeti tanulmányairól tudományos dolgozataiban számolt be.

Sokoldalú, hasznos és érdemes munkássága köréből ragadta ki a halál a derék férfiút, a kinek nemes emléke mindenkor élni fog szíveinkben, szellemi örökében és maradandó alkotásaiban.

Dr. Kovács Dénes.

TATÁRRABSÁG.

REGÉNY.

(Folytatás.)

Irta PEKÁR GYULA.

Gábor úr hévvel borúl az öreg asszony kezére. Özvegy Tholdalaginé halkan folytatja:

— Mondja, Gábor öcsém, bizhassak-e én kegyelmedhez?

— Életem fogytáig, asszonyám. Lelkimmel, szívemmel rendelkezeshetek!

Újabb erős kézzel, aztán köhécselve ülnek le mind a ketten. Másról szólnak s az agg hölgy szórakozottan hallgatja a Warkochy udvari pletykáit. Csak akkor kezd kissé figyelni, mikor a veres ember nagyügyesen a tatárözvegyek mátkásodására tereli a társalgást:

— Hát nagy a zenebona e siralmas özvegyországban és bizony sokat beszélnek e hamaros mátkásodásról az udvarnál.

— No és mit mondanak? — érdeklődik öreg Bessenyei Borbála, — hát csakugyan annyian mennek új szövetségbe?

— De még mennyien! — ügyeskedik Warkochy, — pedig hát mégse való az, ugy-e, hogy oly hamar feledjék szegény urukat?

— Nem bizony!

— Lám, ezt mondom én is, csak hogy az ő okoskodásuk egészen más. Azt mondják: nem uruk feledéséről van itt szó, hanem a gyerekek iránti nagyobb kötelességről. Mert mit te gyengék azok az özvegyek, a kik ha még olyan szép jószággal is, de magukra maradnak gyerekestől? Nem tudnak élni azzal a vagyonnal, mivelhogy manapság csak kardos erős kar védelmezheti azt. Nem én mondom, asszonyám, engem nem érdekel, hanem ők hangoztatják. De különben, hisz ez a voksa böles új Fejedelemisszonyunknak is...

— Hogy mondja Bethlen Druzianna?

— Így mondta valahogy: «Ne a gyászával parádezzon az özvegy, hanem fiacskájáért magának új támaszt szerezzen. Ez a szent kötelessége.» Én csak úgy félfélül hallottam, mert, mondom, engem hát nem érdekel...

— Ezt mondtotta?

Az agg hölgy görnyedten bámúl le a földre és szemmel láthatólag tusakodik magával. Gábor úr vállait vonogatja; perczekig hallgatnak mind a ketten. Egyszerre lódobogás, riad, s fagyott mentében csakhamar egy legény lép be.

— No, itt a fehérvári pósta! Vajjon mi jót hoz?

Gábor úr is figyel és pedig in specie igen ármányosan sandít az átadott episztolák pecsétjére. Tudja ő, hogy most kell a Rhédeyné leveleinek megjönnie... No végre, csakugyan ott a nagy, fejedelmi pecsétés irás. Nyitja már Bessenyei Borbála, olvassa. Warkochy szorongva lesi, nem komorodik-e el az arca?

Nem, nem komorodik, sőt inkább mintha megnyugodnék. Felette ügyes levél az: nem ajánlja Gábor urat direktre, csak dicséri szörnyen és burkoltan vallomást teszen helyette. A nagyasszony leteszi okulárját s elégedetten pillant vendégére:

— Öcsémasszonyom ír, Bethlen Duzsianna...

— Ne mondja, asszonyám!

— De bizony ő! És ír ám kegyelmedről is; olvassa csak.

No de most szedd össze magadat, Warkochy Gábor! Kezébe veszi az írást és mivelhogy magán érzi az agg hölgy tekintetét, nagy vigyázattal teszi magát zavarodottnak. Irul-pirul, akár egy tizenhat esztendő leányzó.

— No, mit szól hozzá?

— Asszonyám... méltatlan dicsér Ő Nagysága. Biz' Isten a föld alá bújnak szegénylétben...

— Csak arra feleljen nekem, — emeli szavát Bessenyei Borbála, — való igaz szándoka az kegyelmednek, a miről a Fejedelemisszony írást teszen? Feleljen, Gábor öcsém!

Gábor úr háborodottan temeti a kezébe arcát:

— Hát igaz... A jó Fejedelemisszony jól

látta bánatomat. Igen, szeretem azt a kis dédunokát...

— Az én Jánoskám!

— Igen, szeretem, és hogy támasza lehessen, szeretettel szolgálnék... Margit asszonyomnak is egész életére! Megmondtam nagy-asszonyom, bizony nagy nehezemre esett. De most már aztán eresszen is. Én elmegyek, többet ide vissza nem jöhetnek...

Warkochy nagy garral kel fel. Öreg Tholdalaginé azonban vissza inti az ajtótól s a veres ember végre is elérzékenyve borúl a kezére.

— Üljön csak le ide mellém, Gábor öcsém. Beszélgezzünk.

Folyik a szó közöttük, halkan, egyre halkabban. Bessenyei Borbála olykor egy könyvet törül ki szeméből:

— Szegény Mihályom, te!... — de aztán megint csak a dologra tér. Szigorúan, szinte fenyegetőleg emeli fel fonnyadt kezét:

— Warkochy Gábor, én tégedet igaz embernek tartalak; megbecsüllek, de aztán te is becsüld meg magadat! Most még nem mondok semmit, de esetleg a közel jövőben már nagy hivatásra szánlak. Ha valaki, úgy te léssz szegény Mihályom fiacskájának az új apja...

A könnyek fojtogatják megint a szavát. Boldog Gábor úr alig mer mukkanni.

— De Margit asszonyom? — kérdi végre félénken.

Bessenyei Borbála parancsolóan veti fel a fejét:

— Margit? Majd eszet adok én neki. Hisz nem róla vagyon szó, hanem az én dédunokámról. Az utolsó Tholdalagiról!

*

Persze mégse mehetett az oly igen könnyen. Warkochy elutazása után a nagyasszony csak elolvasta a Huszár Péter döntő szavú levelét, még egyet imádkozott a Mihály üres koporsója előtt s aztán bezárkózott a maga traktuszába. Ott a Tholdalagiak öreg képeivel társalkodva, tanácsot töltök kérve, hosszsan tusakodott magával, napokon, sőt heteken át. Mit mondtak neki az öreg képek? Mind ezt ismételték: halott apa élő gyerekek nem viselheti a gondját, és minden gyásznál előbbre való a nemes familia java! Jöttek aztán újabb háborús hírek... periculum in mora! Végre is elhatározottan emelkedett ki kétélyéből a Báthorykor régi kemény asszonya. Január derekán volt ez már, — egy reggelen hivatva Margitot maga elé.

A fiatal asszony ép a kis Jánoskát becézte a fehér szobában, de e mellett a cselédekkel pörölt:

— Annyit mondok, előkerítsék nekem azt az aranyláncos szivecském! Én a nélkül nem élhetek... Boldog Isten, mióta keressük már? De hát hova vészett, ki vihette el?

— Nagyasszonyunk, — védekeztek a cselédek, — hisz tüvé tettük már az egész házat s ott a kápolnáig vezető úton is megforgattunk minden hópihét... Nem leljük.

Margit kétségbeesett:

— Jaj, Judith lelkem, rossz jel ez!

És nyomban rá csakugyan igazolódott is balsejtelmé... Ifjú Tholdalaginé szorongva állott meg a Bessenyei Borbála karosszéke előtt a bástyaszobában. Az agg hölgy szeretetteljesen, de némi szigorral nézett végig a fiatal asszonyon.

— Mit parancsol rajtam, asszonyám?

— Semmit, — sóhajtott az agg hölgy, — csak azt nézem, nagyon kopott-e már ez a te gyászruhád?

— Másikat rendeltem...

A «Tatár-rabság» című regényhez.

— Soha! — kiáltotta Margit lázadóan.

— No igen, ép azt akarom mondani, fiam, hogy ne rendelj te többet másik gyászruhát magadnak.

Margitban elhült a vér.

— Ne rendeljek?... Asszonyám, nem értem; mire véljem ezt? Hogyan gyászoljak akkor az uramat?

— Ne gyászold többet.

— Asszonyám!... Kegyelmed mondja ezt nekem?

— Igen, én, — urad tulajdon nagyanyja, én parancsolom.

A fiatal asszony összecapta a két kezét:

— Nem értem. Kegyelmed akar megfosztani engem még ettől a vigasztól is? Mindenható Isten, de hát miért?

— Isten nevét balga szóval fel ne vedd, — folytatta öreg Tholdalaginé komoran, — ülj le ide mellém és hallgass rám.

Margit a székek bársonykönyöklőjéhez roskadt.

— Engedelmesen hallgatom, asszonyám.

Hát nézzed, — kezdte Bessenyei Borbála, — én tanácsba szálltam magammal, tulajdon temérdek gyászommal szálltam perbe és Isten a megmondhatója, mennyit küzködtem, míg ezt a nagy elhatározást magamban végre kiöröltem. De belátom, való igaz: gyerekek áldott özvegyasszony egymaga nem állhatja meg e siralmas világfelfordulásban a sarat. Férfi kell mellé. Hát nem mondom én, hogy most mindjárt...

— Asszonyám!

— Csitt! Nézzed, van nekünk egy igaz hű barátunk, a ki e mellett még nagy főember is az udvarnál. Tudod jól, mennyire kedvelem őt.

A fiatal asszony azonban nem bírta tovább. Talpra szökve, indulatatosan tört ki:

— Warkochy Gábor, ugy-e? Jobban utálom őt a poklok fertelméinél! És kegyelmed azt akarja, hogy én uram gyászát szegve, véle menjek...

— Igen, véle fogsz új szövetségbe menni! Én akarom, én parancsolom.

— Soha! — kiáltotta Margit lázadóan, — senkivel, soha! Csak most temettem még el s asszonyám már arra akar kényszeríteni, hogy hűtelen legyek uram emlékéhez?

— Leányom, meg kell lenni.

— Inkább halottnak fekszem le helyette az ő üres koporsójába! Nem, én az ő emléke múltjának s a fiam jövődjének akarom szen-

telni életemet. A szent igaz Istenre, könyörüljön rajtam!

Szörnyű jelenet lett ott. Hangsúlyos a nagy-asszony kemény szava:

— Kötelesség... tudhassad kötelességedet!

— De hát az én szívem? — esdekelt a fiatal asszony, — megszakad ez az én szívem!

— Asszonyember vagy, — mondta öreg Borbála a szentencziát, — és mi asszonyemberek nem számítunk. A fiadra gondolkodj, ő róla van szó, az utolsó Tholdalagiról. Érette kell újból férjhez menned.

Felemelte az összetört teremest:

— Szót se többet, leányom. Egy hétig gondolkodhass rajta... Akkorra majd megjön Warkochy Gábor.

(Folytatása következik.)

A VIDÁMSÁG HÁZA.

REGÉNY.

(Folytatás.)

Irta Wharton Edith; angolból fordította Schöppin Aladár.

Forish kisasszony vallomásait hirtelen félbeszakította a függöny szétválása és az első előkép: tánczó nimfák csoportja virágok behintett gyepe Boticelli «Tavasza»-ának rhythmikus pózaiban. Az életképek hatása nemcsak a fény szerencsés elosztásától és a családok fátyszővet-rétegek közbetételétől függ, hanem megfelelő voltától annak is, a mit az ember lelki leg lát. Csiszolatlan lelkek számára nem egyebek a viasz-figurák finomabb neménél, bármennyire keresik is a művészi hatásokat, de megfelelő képzelet számára magikus bepillantást engednek a valóság és képzelet határvilágába. Selden szelleme ilyen volt: át tudta magát adni a vízió-keltő hatásoknak, akár a gyerekek a mesének. Bry asszony előképeiből nem hiányzott semmi, a mi az ilyen illúziók fölletésére alkalmas, s Morpeth szervező keze alatt úgy következtek egymásra a képek, mint valami ragyogó frizek, melyekben az élő test futamló görbái s a fiatal szemek vándorló csillogása plasztikus harmoniába vannak kényszerítve a nélkül, hogy elvesztenék az élet báját.

A jelenetek régi festményekről voltak véve s a szereplők ügyesen el voltak látva olyan jellemvonásokkal, melyek megfeleltek típusaiknak. Senki sem ábrázolhatott volna például tipikusabb Goya-képet, mint Fisher Carry, kiscsiny, sötétbőrű arcával, szeméinek szokatlan fényével, provokáló, nyílt mosolyával. A briliáns Sanedden kisasszony Brooklynból a tökéletességig híven utánozta Titian leányának dús formáit, fölemelve szőlőfürtökkel telt arany tálcáját, göndör hajának és gazdag brokát

ruhájának harmonizáló aranya föl és az egyik fiatal Van Alstyne kisasszony, a ki a törékenyebb hollandi típusból való volt, kék eres homlokkal és halvány szemekkel és szemhéjakkal, karakterisztikus Van Dyck-képet mutatott, fekete atlaszban, egy függönyös boltív alatt. Voltak ott Kaufmann Angelika-féle nimfák, melyek megkoszorúzták a szerelem oltárát, Veronese lakomája, csupa csillogó szövettel, gyöngyökkel font fejekkel és márvány architektúrával, egy Watteau-féle csoport flóta-játszó komédiásokkal, a kik egy forrás mellett heverésnek a napfényes tisztáson.

Minden eltűnő kép följazotta Selden vízióalkotó képességét, oly messzire vive őt a képzelet birodalmába, hogy Farish Gerty kommentárjai sem szakasztották meg az illúzió hatalmát. «Oh, milyen bájos Melson Lulu!» «Ez biztosan Corby Kate, ott jobbra, bíbor ruhában!» Valóban, oly ügyesen volt a szereplők egyénisége hozzá alkalmazva a jelenetekhez, melyeket ábrázoltak, hogy a közönség legkevésbé élénk képzeletű tagjai is okvetlenül érezték az ellentét döbbenetét, mikor a függöny szétnyílt s feltűnt mögötte egy kép, a mely nem volt más, mint egyszerűen Bart kisasszony arc képe.

Itt nem lehetett félreértés az egyéniség uralkodó voltára nézve, — a hallgatóság egyhangú «oh-ja» nem Reynolds «Mrs. Lloyd»-jának, hanem Bart Lily húsból és vérből való bájoságának hozott adó volt. Lily megmutatta művészi intelligenciáját azzal, hogy megmutatta személyesíthette az ábrázolt alakot a nélkül, hogy megszűnt volna önmaga lenni. Mintha belépett volna Reynolds váznába, nem pedig kilépett volna belőle, előzve a kép halott szépségének fantomját élő bájának sugarai. Az az impulzus, hogy ragyogó keretben mutatta magát, — egy pillanatig arra gondolt, hogy Tienpo Kleopatráját fogja megsemmélyesíteni — engedett annak az igazabb impulzusnak, hogy bizza magát egyszerűen a szépségére és szándékosan választott egy a figyelmet elvonó ruha és környezetből járulékok nélküli képet. Halvány drapériája, a háttérben a levélzet, mely előtt állt, csak arra való volt, hogy reliefet adjon dryad-szerű hosszú vonalának, a mely lábától fölemelt karjág futott föl. Attitűdjének nemes túláradása, lebegésre emlékeztető bája leleplezte szépségének poétikus vonását, melyet Selden mindig érzett, ha mellette volt, de a melynek érzését elvesztette, ha távol volt tőle. Most oly élénk volt kifejezése, hogy úgy tűnt föl neki, mintha az igazi Bart Lilyt látna maga előtt, kivétkötve kis világának trivialitásaiból és elkapva egy pillanatra annak az örök harmóniának a zengését, melynek az ő szépsége egyik része.

Pokoli merész dolog így mutatni magát, de Isten ugye, nincs egyetlen törés sehol a vonalaiban, s azt hiszem, épen ezt akarta nekünk megmutatni.

Ezek a szavak, melyeket Van Alstyne Ned, a tapasztalt szakértő mondott, a kinek fehér bajusza hozzáért Selden vállához, valahányszor a függöny szétnyílása különösebb alkalmat nyújtott a női formák tanulmányozására, — váratlan hatással voltak Seldenre. Nem most hallott először léha megjegyzéseket Lily szépségéről s ezeknek a kommentároknak a hangja észrevétlenül színezte Lilyről való véleményét. De most a megjegyzés csak méltatlanul kódorogtatott keltett benne. Ez az a világ, a melyben Lily él, ezek azok a mértékek, a melyek szerint őt mérik! Hát Calibanhoz megy az ember véleményért Mirandáról?

Míg a függöny lehullott, Selden ráért átérzeni Lily életének egész tragédiáját. Mintha szépsége, így elkülönítve mindattól, a mi becset vette és közönségesé tette, könyörgő kezeket tárt volna felé abból a világból, a hol ők ketten egykor találkoztak egy pillanatra, s a hol ő most túladó vágyat érzett, hogy ismét együtt legyen vele.

Extázisban levő újjak szorítása térítette magához.

— Nem volt túlságosan szép, Lőrincz? Nem ebben az egyszerű ruhában tetszik neked leginkább? Olyan benne, mint az igazi Lily, az a Lily, a kit én ismerek.

Selden szeme találkozott Gerty nedves szemével.

BAUMLER EDE, AZ IDEI KERÉKPÁROS DERBY GYŐZTESE.

— Az a Lily, a kit *mi* ismerünk — javította ki és unokahuga, fölragyogva az e szavakba rejtett megértésre, örömmel kiáltott fel:

— Ezt meg fogom neki mondani! Ő mindig azt mondja, hogy te nem szereted őt.

Az előadás végeztével Selden első gondolata az volt, hogy fölkeresi Miss Bartot. Az előképek után következő zenei közjáték alatt a szereplők leültek, ki itt, ki ott, a hallgatóság közé, változatosabbá téve konvencionális képét ruháik festőiségével. Lily azonban nem volt közöttük s távolléte tovább nyújtotta azt a hatást, melyet Seldenre tett: megbontotta volna varázsát, ha nagyon hamar látja abban a környezetben, a melyből a véletlen oly szerencsésen kiemelte. Nem találkozott a Van Osburgh-lakodalmom óta s ez Selden részéről szándékosság volt. Ma este mindazonáltal tudta, hogy előbb-utóbb Lily oldalán lesz s bár engedte, hogy az oszladozó tömeg oda sodorja, a hova akarja, a nélkül, hogy tulajdonképen igyekezett volna Lily közelebe jutni, halogatása nem ellenállásból származott, hanem abból a vágyból, hogy élvezetesebbé tegyen egy pillanatot a teljes önmegadás érzésében.

Lilynek egy pillanatig sem volt kétsége a felől, hogy mit jelent a zűgás, a mely megjelenését kísérte. A többi előkép közül egyiket se fogadták a helyeslésnek ezzel a nyilvánítással: ezt a hatást nyilvánvalóan ő maga keltette, nem pedig a festmény, melyet személyesített. Az utolsó pillanattartott attól, hogy nagyon is sokat mer, mikor lemond a pompásabb keret előnyeiről és diadalának tökéletessége hatalma visszanyerésének mámorító tudatával töltötte el. Nem akarta csökkenteni a hatást, melyet keltett, távol tartotta magát a közönségtől a vacsorára oszlás időpontjáig s így másodszor is alkalma volt előnyösen megjelenni, a mint a tömeg lassan beözönlött az üres szalonba, melyben ő állt.

Csakhamar központja lett egy csoportnak, a mely folyton nőtt és megújult s a sikeréről szóló egyenkénti véleménynyilvánítások gyönyörteljes meghosszabbítása voltak az általános tapsnak. Ilyen pillanatokban elvesztett valamit természetes kényességéből s kevésbé tördött a csodálók minőségével, mint mennyiségükkel. A személyi különbségek elmerültek a dicsőítés általános meleg légkörében, a melyben szépsége kitárult, mint a virág a napfényben és ha Selden egy-két pillanattal hamarabb fordult volna hozzá, látta volna, hogy fordítja Van Alstyne Ned és Dorset György felé azt a tekintetét, melyet ő a maga számára álmodott elkapni.

A szerencse mégis úgy akarta, hogy Fisher asszony sebbel-lobbal megjelent s szétszálta a csoportot, mielőtt Selden a szoba küszöbére lépett volna. Egyik-másik férfi odább ment, hogy fölkeresse vacsorázó szomszédját s a többiek, látva Selden közeledését, utat engedtek neki, a bálterem hallgatóságos szabadkőműves-

ségének megfelelően. Lily tehát egyedül állott, mikor Selden hozzáért és megtalálva szemében azt a kifejezést, melyet várt, megvolt az az elégtétele, hogy azt hihette, ő csillantotta fel. A tekintet csakugyan mélyebb lett, mert Lily még ebben a mámoros állapotban is érezte az élet gyorsabb pezsgését, melyet Selden közelébe mindig keltett benne. Ezenkívül olvasta a férfi szemében diadalának gyönyörteljes megerősítését s egy pillanatra úgy tűnt fel neki, hogy csakis Selden kedvéért igyekszik szép lenni.

Selden szó nélkül nyújtotta neki karját. Lily némán fogadta el és elindultak együtt, nem az ebédlő felé, hanem az odatörekvő áradat ellen. Lily mellett az arcok úgy suhantak el, mint az álmoképek, alig figyelt arra, hogy hova vezeti őt Selden, a mig keresztlől nem mentek egy üveges folyosón a szobák hosszú sora végén és egy kert illatos sűrűjébe. Lábaik alatt ropogott a homok s körülöttük a nyári éj átlátszó nyirkossága volt. Fügő lámpák smaragd barlangokat alkottak a levélzet mélyén s fehérre tettek a lilomok közt játszó szökökút vizugarát. A varázslatos hely el volt hagyva, nem hallatszott semmi hang, csak a víz csobogása s a zene távoli zengése, mely mintha egy alvó tő felett hangzott volna.

Selden és Lily hallgatva álltak meg, elfogadva a környezet irrealitását, mint saját álmosságuk érzéseinek egy részét. Nem lepődtek volna meg akkor sem, ha nyári szellőt éretek volna arcukon, vagy ha az ágak között csillogó fények a csillagos ég ívében kettőződtek volna meg. A sajátos magány körülöttük nem volt sajátoszerűbb, mint édessége annak, hogy egyedül lehetnek benne együtt.

Végre Lily kivonta karját a Seldenéből s egy lépéssel odább ment, úgy hogy fehérruhás karcsúsága kirajzolódott a sötét ágak háttéréből. Selden követte őt és még mindig szó nélkül ülték le egy padra a szökökút mellé.

Lily hirtelen fölemelte szemét, egy gyermek kutató komolyságával:

— Maga soha nem beszél velem, maga roszakat gondol rólam, — mormogta.

— Mindig magára gondolok, Isten a tanúm, — felelt Selden.

— Hát akkor miért nem találkozunk soha? Mért ne lehetnének jóbarátok? Maga egyszer megígérte, hogy segíteni fog nekem, — folytatta Lily ugyanazon a hangon, mintha akaratlanul ömlenének belőle a szavak.

— Az egyedüli mód, melylyel segíthetek magának, az, hogy szeretem, — mondta Selden halk hangon.

Lily nem felelt, de az arca Selden felé fordult egy virág gyöngéd mozdulatával. Selden szeme találkozott az övével és ajkaik érintkeztek.

Lily visszarezzent és fölállt ültéből. Selden is fölállt s szemtől-szemben állottak egymással. Egyszerre Lily megragadta Selden kezét és a saját arcához szorította.

— Ah, szeressen, szeressen, de ne mondja nekem! — sóhajtott, szemét a Seldenébe kapcsolva s mielőtt ez szólni tudott volna, megfordult és keresztlőlant a bokrok ívboltján, eltűnve túl a terem fényárjában.

Selden ott maradt, a hol Lily hagyta. Sokkal jobban ismerte a gyönyörteljes pillanatok tűnékeny voltát, semhogy utána próbált volna menni, de aztán ő is bement a házba s az ajtó felé ment az elhagyott szobákon keresztül. Néhány pompásan öltözött hölgy gyülekezett már a márvány vestibülben, a ruhatárban pedig Van Alstyne és Trenor állottak. Az előbbi, a mint Selden belépett, abbahagyta a figyelmes szivar-válogatást a hívogatólag az ajtó közelébe tett ezüst ládikából.

Halló, Selden, maga is megy már? Maga is olyan epikureus, mint én, nem akarja látni mindezeket az istennőket a földet taposni. Micsoda tömege a szép nőknek, de egyik se fogható az én kis unokahugomhoz. Beszélnek drágakövekről, — mit akar egy nő drágakövekkel, mikor önmagát mutogathatja? Csak az a hiba, hogy az a sok mindenféle csecsebecse, a mit viselnek, elfödi az alakjukat. Nem is tudtam ma estig, milyen formái vannak Lilynek.

Nem az ő hibája, hogy most már nem tudja mindenki, — dörmögött Trenor, belepirulva az erőlködésbe, hogy grémis kabátjába belebújjon. — Istentelen rosz guszpus, szivar

se akad itt nekem való. Meg se mondhatja az ember, mit szí ezekben az új házakban, akár hiszik, akár nem, a szakács vásárolja a szivarokat is. Hogy itt maradnak vacsorára? Nem biz én! Ha az emberek úgy megtömik a szobáikat, hogy az ember hozzá se férhet ahhoz, a kívül beszélni akar, hát akkor akár a pályaudvaron is vacsorázhatok a legnagyobb tolongáskor. A feleségemnek tökéletesen igaza volt, hogy nem jött el; azt mondja, az élet nagyon is rövid arra, hogy az ember új emberekkel ismerkedjék.

XIII.

Lily, mikor fölébredt boldog álmaiból, két levélkét talált ágya mellett.

Az egyik Trenornétól volt, a ki azt írta, hogy délután bejön a városba rövid látogatásra s reméli, hogy Bart kisasszony vele fog ebédelni. A másikban Selden röviden csak annyit írt, hogy nagyon fontos ügyben Albanya kell mennie, a honnan csak este fog visszatérni s azt kérdezte Lilytől, hogy a következő nap mely órájában fogadná látogatását.

Lily, hátrahajolva párnáján, tűnődve nézett Selden levelére. A Bryék társalgójában lefolyt jelenet olyan volt, mint álmainak egyik része, nem is várta, hogy realitásának ilyen bizonyítékára ébred. Első indulata bosszankodás volt: Seldennek ez az előre nem látott tette szaporította egygyel élete bonyodalmaikat. Annnyira nem vallott rá, hogy engedni fog ilyen irracionális impulzusnak! Igazán arra gondolt, hogy elveszi őt feleségül? Egyszer már megmutatta neki az ilyen remény lehetetlenségét s utána tanusított magatartása úgy látszott, hogy arra vall, hogy ő is elfogadta a helyzetet, Lily hiúságára kissé kínos józansággal. Annál kellemesebb volt most azt tapasztalni, hogy ez a józanság csak azon az áron volt fenttartható, hogy nem látták egymást, de ámbár semmi sem volt oly édes a világban, mint fölötte való hatalmának tudata, Lily látta a veszedelmét annak, ha megengedi, hogy a tegnapi esti epizódnak folytatása legyen. Miután a felesége nem lehet jobb volna rá nézve s e mellett magamagának is könnyebb, ha levelet írna neki, melyben barátságos kitérő a látogatás elől: Selden nem volt azok közül való, a kik félreérték az ilyen czélzást s utána a szokott baráti módon találkozhattának.

Lily kiugrott az ágyból s egyenesen íróasztalához ment. Azonnal akart írni, a míg bihatott elhatározásának erősségében. Még mindig bágyadt volt a kevés alvástól és az esteli mulatságtól, és Selden írásának látása újra fölidézte diadalának tetőpontját: azt a pillanatot, a mikor olvashatta Selden szemében, hogy az ő varázsa ellen nem véd meg semmiféle filozófia. Jól esnék ezt az érzést újra érezni... senki más meg nem adhatná olyan teljesen...

ITATÓNÁL.

CSEPEL-SZIGETI HALÁSZ.

Nem birta megrontani kedvét erre a gyönyörteljes visszaidézésre egy végleges visszautasítással. Fölkapta a tollat és sietve írt: «Holnap négy órakor», ezt suttogva magában, mialatt a levelet borítékba csúsztatta:

— Majd elhárítom könnyen, ha eljön a holnap.

Trenor Judy meghívása nagyon kedvére volt Lilynek. Most kapott először közvetlen hírt Bellomonthól legutóbbi látogatása óta s még mindig bántotta a félelem, hogy magára vonta Judy neheztelését. De ez a meghívás mintha helyreállította volna régi viszonyukat és Lily elmosolyodott arra a gondolatra, hogy Judy valószínűleg azért hívta meg őt, hogy híreket halljon Bryék mulatságáról. Trenorné elmaradt az ünnepélyről, talán abból az okból, melyet oly nyíltan kimondott a férje, talán azért, hogy — a mint Fisherné mondta — ki nem állhatja az új embereket, ha nem ő fő-dözte föl őket. Mindenesetre bár büszkén Bellomonthon maradt, Lily azzal gyanúsította, hogy emésztő kíváncsiság bántja, hogy hallhassa, a mit elmulasztott, és hogy megtudja pontosan, mily mértékben múlt a felül Bryné minden elődjét a társadalmi elismertetésért való versenyben. Lily teljesen kész volt kielégíteni ezt a kíváncsiságot, de véletlenül ez napra el volt ígérkezve ebédre. Mindazáltal

elhatározta, hogy meglátogatja Trenornét néhány pillanatra. Táviratot küldött, hogy ott lesz barátnőjénél este tíz órakor.

Fishernél ebédelt, a ki barátságos lakomára gyűjtötte össze az előbbi este néhány szereplőjét. Ebéd után zene volt a műteremben, — mert Fisherné, kétségbeesve a köztársaság sorsán, a mintázásra adta magát s kicsiny, túltöltött házához hozzacsatolt egy tágas helyiséget, a mely, bármire használta is plasztikai inspirációja óráiban, más alkalmakkor a fúradhatatlan vendégszeretet gyakorlására szolgált. Lily nem szívesen távozott el, mert a társaság mulattató volt s jobb szeretett volna ott maradni s cigarettá mellett meghallgatni egy pár éneket. De nem szeghetette meg Judynek tett ígértét és kevéssel tíz óra után megkérte a háziasszonyt, csöngessen kocsit s elhajtattat a Fifth Avenuerre.

Jó darabig várt a kapu előtt s csodálkozott, hogy Judy itthonlétét nem jelenti nagyobb gyorsaság a látogató bebocsátásában s a meglepetése növekedett, mikor a várt inas helyett egy kalikóba öltözött lompos kapus vezette őt a hallba. Trenor azonban azonnal megjelent a szalon ajtajában, szokatlan nyájassággal üdvözölve őt, mialatt lesegítette kabátját s bevezette őt a szobába.

Jöjjön be a hátsó szobába, ez az egyetlen kényelmes hely az egész házban. Nem olyan most ez a szoba, mintha holttestre várna, hogy behozzák? Nem értem, mért borította be Judy a lakást ezzel az utálatos fehér szövetel, — elég csak végigmenni a szobákban egy hideg nap, hogy az ember megkapja a tüdőgyulladást. Magát is megcsipte a hideg, zord az éjszaka odakinn. Éreztem, mikor a klubból jöttem. Jöjjön beljebb, adok egy csöpp brandy, aztán elnyújtózhatik a tűz előtt és megköstölhatja új egyiptomi cigarettáimat, — az a kis török ficzkó a követségénél szerzett nekem valami új fajta, szeretném, ha kipróbálná, s ha ízlik, majd szerzek magának is egy csomót. Itt nem kapható, de majd sürgönyzők érte.

Átvezette a házon a hátul levő nagy szobába, a hol Trenorné szokott földögélni s a mely az ő távollétében is lakottnak látszott. Itt mindig volt virág, újság, nyitott íróasztal s az otthoniasság általános jellege, úgy hogy meglepő volt nem látni Judy energikus alakját fölkelni egy székből a kandalló mellől.

Nyilvánvaló volt, hogy a kérdéses székben Trenor ült, mert cigarettafüst-felleg szállongott fölötte s mellette egy olyan bonyodalmas összehajtható asztal állott, a melynek az angol leleményesség talált ki a dohány és a szesz fogyasztásának megkönnyebbitésére. Ilyen készségeket látni a szalonban nem volt szokatlan dolog Lily társaságában, a hol a dohányzást és ivást nem korlátozták tekintetek, sem az

A TEMETÉSI MENET ELINDULÁSA A KEREPESI-UTI TEMETŐ HALOTTASHÁZÁTÓL.

időre, sem a helyre s Lilynek első mozdulata az volt, hogy fogott egyet azokból a cigarettákból, melyeket Trenor az imént ajánlott neki, mialatt meglepett tekintettel kérdezte:

— Hol van Judy?

Trenor, kissé nekihevíülve saját szokatlan hőbeszédűségétől s talán a poharakkal való hosszas érintkezéstől is, az asztal fölé hajlott s olvasta az üvegek ezüstös feliratait.

— No, Lily, egy csöpp konyakot egy kis szódavizzel, megfázott, látom, esküszöm, hogy piros az orra hegye. Magamnak is töltök egy pohárral, hogy ne igyék egyedül. Judy? Hát, tudja, Judynek megfájdult a feje szegénynek, megkért, hogy mentsem ki. De jöjjön a kandallóhoz, hiszen meg van fagyva. Tegye magát kényelembe, legyen jó leány.

Megfogta a kezét, félig tréfásan és egy alacsony szék felé vontatta őt a kandalló mellé, de Lily megállott és nyugodtan kiszabadította magát.

— Azt akarja mondani, hogy Judy nem érzi elég jól magát, hogy fogadjon engem? Nem akarja, hogy fölmenjek hozzá?

Trenor kiürítette a poharat, melyet a maga számára töltött s letette, mielőtt felelt volna. — Bizony nem, — a dolog úgy áll, hogy senkit sem fogadhat. Hirtelen jött rá, tudja, s megkért engem, mondjam meg, mennyire sajnálja. Ha tudta volna, hol fog maga ebédelni, odaizent volna.

— Hiszen tudta, hol ebédelek, megmondtam neki a táviratomban. De hát az ügyis egyre megy. Azt hiszem, ha oly rosszúl van, nem fog holnap reggel Bellomontba menni, majd akkor följövének hozzá.

Igen, jól van, ez nagyon pompás. Megmondom neki, hogy maga betér hozzá holnap reggel. Most pedig üljön le egy pillanatra, beszéljünk szép csendesen egy kicsit. Nem iszik egy csöppet, a barátság kedvéért? Hogy izlik a cigarettát? Hogyan, nem izlik? Miért dobja el?

— Azért dobom el, mert mennem kell s maga lesz oly szíves kocsit hozatni számomra. — felelt Lily mosolyogva.

Nem tetszett neki Trenor szokatlan izgatottsága, nagyon átlátszó magyarázkodása, az a gondolat, hogy egyedül legyen vele, mikor a barátja odafönn van az emeleten, a nagy üres ház másik végében. Mindez nem volt arra való, hogy megkívántsassa vele a tete-à-tête meghosszabbítását.

(Folytatás következik.)

LEÁNY SÍRJA.

(Mormentu fati.)

I.

Senki se képzelje úgy a Rettyezatot s más ilyen hegyóriást, hogy egyik oldalon fölmeget, a másikon leszáll és azzal túl van rajta.

föld óriás szülőit, a hegyeket kiemelte a mélységből.

Az egyiptomi fáraók obeliszkjei, piramisai, az ősi Ázsia zsarnokainak sziklasírai eltörpülő semmiségek a «Leány sírja»-nak rendkívüli méretei mellett. De ki volt az a leány, a kinek emlékét ilyen felséges építmény őrzi; hogy hívták, minő örömeken és szenvedéseken keresztül jutott el rövid emberéletének végére: azt még regeképen sem tudja senki.

A történet, melyet egy más leányról elmondok, a ki hasonlóképen ezen remek építmény lábainál aluszsa örök álmát, egészen újkori.

II.

Lent a sikon és völgyekben már rég virul a tavasz egész pompája, mikor a Zsil két ága felett levő hegyoldalakon kezd feljebb-feljebb húzódní a hó és bomladoznak a rügyek. Olyankor aztán megkezdődik a nép vándorlása ki, a havas felé.

Állataikat: tehenet, juhot, kecskét, disznót, kihajtják. Ott legeltetik egész nyáron, és ősszel haza hozzák a szaporodással együtt a gyapjút, sajtot, elhullott állatok bőreit.

Otthon csak annyi ember marad minden háztájából, a hány meg tudja kapálni a sűrűn vetett, apró szemű kukoriczát és lekaszálni, felszárítani a füvet.

A házak távol állanak egymástól, mert minden birtok egy tagban van. Látszik, hogy irtás nyomán keletkezett.

Egyik ház körül mozgolódás látszik. Tagba szakadt, izmos legény tereli össze a néhány darab állatot. Vézna samarának hátát megterheli átalvetővel, melyben kukoriczaliszt van. Tesz melléje fejszét, kaszát, gereblyét, villát. Magas báránybőr kucsmáját hátra taszítja a fején; kifordított juhbőr-bundáját vállára veti és indul. A mint az állatokat lefelé tereli az út irányába, egyszer csak kiáltani kezd egész erejéből: Hej Szavéta, hej!

A kiáltásra leány jelenik meg egy távol fekvő másik telken. Az is fel van készülve átalvetővel és kemény háti fazékkal, a melyben majd puliszkát kell főzni és tejet süriteni.

Mikor találkoznak, látszik, hogy értik már egymást; együtt haladnak tovább.

A leány nyugtalan lesz, figyelmezteti a legényt egy más irányban levő házra, a melynek ajtajából nőszenyély fenyegetőzik és torka szakadtából átkozódik.

Ne bánd, hadd ugasson — mondja Pável. Az a baja, hogy téged vislek és nem őt. Már rég jár utánam és keleti magát. De nekem most te tetszel és nem ő. Átkozott Flórája!

Az alatt a fából összerótt templom tájára érkeztek. A pap, akit figyelmessé tett a Flóra kiabálása, elejökbe állott.

A SÍR A TEMETÉS UTÁN.

NAGY MIKLÓS TEMETÉSE.

— Térjete vissza istentelenek! Ne kezdjete házasságot a szent egyház áldása nélkül. Bizony az ördög kezébe juttok!

— Hát nem akartam? — felelt Pável; — de te két juhot, két kecskét és két disznót kértél az esketésért. Ha annyit oda adok, nekem mi marad?

— Feléért is megteszem csakhogy, megmentsélek az örök gyehennától. Pedig éhen kell pusztulnom, ha annyira leszállítom a szent szolgálat árát. Én nem vagyok úgy, mint a magyar pap, a kinek az ő keresztényei minden esztendőben fizetnek gabonát, bort, pénzt. Annak aztán könnyű olcsón esketni, temetni. De ti rosszabbak vagytok a pogánynál. Töletek füvet vághatna a pap esketésekor, temetésekor nem jutna eszetekbe, hogy tűz is van a pokolban. De már kezditek nem venni számba ezt sem. Jó nektek a törvénytelen házasság és a szenteletlen földbe temetés is. Olyanokká lesztek, mint a barom ott a mezőn, vagy a kutya, a mely a farkassal viaskodik. — Na! Egy juh, egy kecske, egy disznó!

— Már késő — felelt Pável. — Szaladj Szaveta, téritsd azt a koczát, a mely vissza akar futni.

— Legyetek hát átkozottak!

Ezzel fenyegetőleg terjesztette ki a kezét; ők pedig vállat vontak és tovább mentek.

III.

A havason éppen úgy éltek, mintha a pap áldásával mentek volna ki. Tanyát vertek egy előre hajló kőszál alatt, a mely eső ellen is nyújtott némi menedéket.

Pável legeltette állatait és naponta párszor vízre hajtotta. Szénát kaszált és szárított, hogy éjjelenként, mikor körülötte vannak, legyen mit enniök. Az illatos havasi szénából magoknak is ágynak készítették.

Szaveta száraz ágat gyűjtött, hogy a tűz soha ki ne aludjék. Reggelenként puliszkát főzött, melyet egész nap hidegen fogyasztottak. Megfejté a juhokat, kecskéket; forralta és lefelezte a tejet és készítette a sajtot.

Nem sokat beszéltek. A havasi pásztor egész napokat el tud tölteni szó nélkül. Legfeljebb a nyáját terítgeti, vagy a vadállat elriasztgatásáért kurjongat.

Miről is beszéljenek? Hiszen ott alig van esemény. Legfeljebb, ha szépről esőre fordul az idő, vagy vadállat ólálkodását veszik észre. Nagy esemény, ha a férfi olyan hírrel tér vissza este, hogy a tegnapi vihar egész sor fenytő ki döntött a tulsó hegyen.

A különböző tanyák mind távol vannak egymástól. A nő csakis olyankor találkozik emberrel, ha kimegy a hegyre epret vagy szalmát szedni.

A BUDAPESTRŐL ZÁGRÁBA VISSZATÉRT HORVÁT KÉPVISELŐK FOGADÁSA A JELLASICH-TÉREN.

IV.

Mikor beállott az ősz, a nép egymás után szállingózott le a hegyekből.

Pável, Szaveta és Flóra csak nem érkeztek.

A kik közelebb tanyáztak hozzájuk, elbeszéltek, hogy Pávellt és Flórát már néhány hét óta nem látták.

Átszöktek Oláhországba állataikkal együtt. Szaveta ott kóborolt a hegyeken; sirt és kiabálta a nevüket. Hitták magokkal, de nem akart hazajönni.

Majd hazajő, vagy átmegy ő is a más kettő után.

Egész télen nem jött haza, hír sem hallatszott többé felőle.

Elkövetkezett az új tavasz és a nép megint elköltözött a havasba.

A déli oldalakon és a völgyekben már zöldült a fű; de egy-egy zugban még állott a hó.

A leány sírja alatt, melyen a hegy lábánál nagy esomó kórákás volt. A szél fújta oda össze.

A mint olvadni kezdett rendre az is, a pásztorok egyszer két nő lábat láttak kibontakozni belőle.

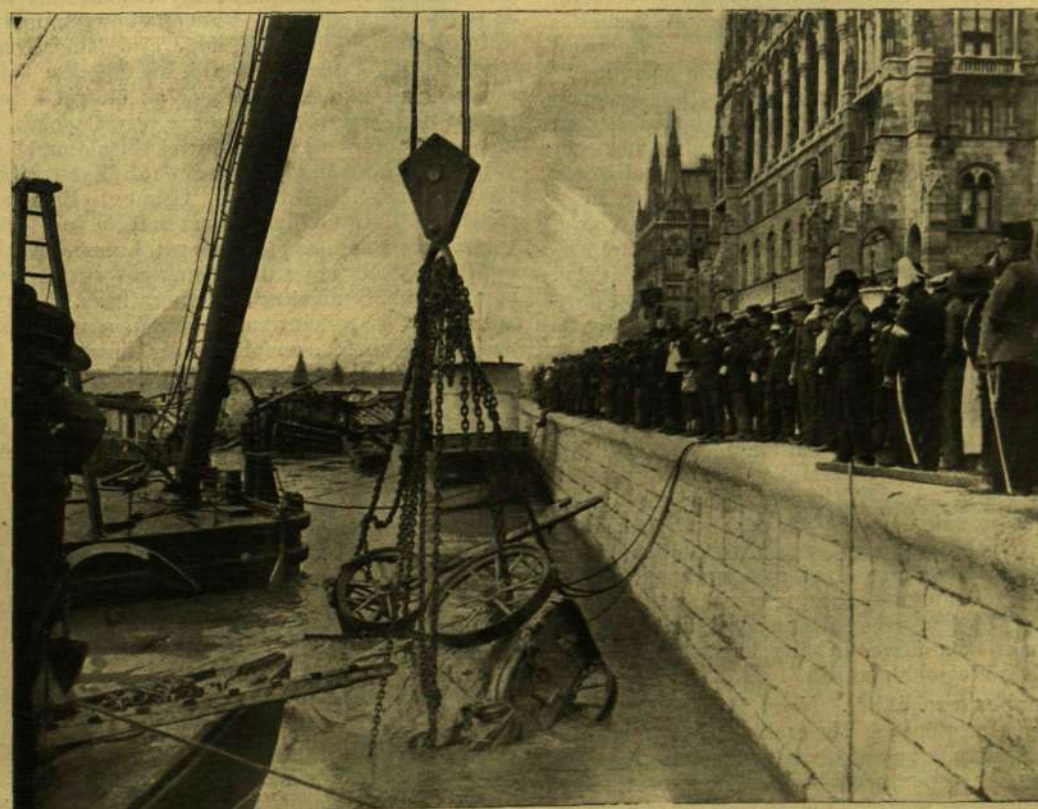
Kiemelték gyorsan az egész tetemet, Szaveta volt. El sem változott, egész életszíne megmaradt a hó alatt.

Eltemették ott helyben, paptól meg nem szentelt földbe; de a Leány sírjának romok szoborzata az ő bus emléket is hirdeti sokáig.

Réthy Lajos.

A SZINÉSZET FORRADALMA.

Körülbelül egy évtizeddel ezelőtt, a francia naturalista regény s a német naturalista dráma kivirulása után megindult Európa-szerte egy nagy mozgalom, mely a színpad világába is a forradalom, az újítás, a realizmus szellemét vitte bele. Apostolok léptek fel, evangéliumok keletkeztek, rajongó hívek toborzódtak s csakhamar az apostolok színházat nyitottak, az evangéliumokból rendezői utasítások lettek, a rajongó hívek pedig részben a színpadon mint színészek, részben a nézőtérén mint nézők, kezdték meghódítani az új igazság számára az életet, a mi ebben az esetben színjátszásnak nevezett életutazást jelent. S valóban az új színészi játéktípus, a mely a törekvések e zavaros kavargásának üledékeként máig kialakult, s Európának nagy esomó színpadán otthonos lett, jelentős lépést jelent a színészet fejlődésében. Azok persze, a kik azt hitték, hogy ez az új evangélium egyszerűen el fog seperi minden nem az ő szellemében dolgozó művészetet, alaposan tévedtek. A régi stílus még létezik, s ép úgy, mint az alsórendű állat-fajok, a melyek feje felett mintegy újak, magasabbrendűek jöttek létre, eme relativ hanyatlásuk dacára tovább élnek, sőt virulnak is, ez az alsóbbrendű játéktípus is, vesztett csatája dacára, igen jó

DUNÁBA ESETT LOKOMOBIL KIEMELÉSE AZ ORSZÁGHÁZ ELŐTT.

egészségnek örvend. A nagy színészeti szabadságharc eredménye nem az, hogy az új stílus kiirtotta a régít, hanem hogy befolyásolta s helyet szorított magának mellette, helyesebben szívala felette.

Ez különben a társadalmi és művészeti jelenségeket magasabb szempontból néző elmék számára a harez legközépén is nyilvánvaló volt. Már csak azért is, mert ez a harez az uralkodó művészi formák s a hatalomra törő új eszmények között állandó jelensége minden művésztörténetnek. Nem volt tökéletesen új, egyedülálló, századokról megmaradt restanciákat elintéző, a teljes múlttal szakító ez a realista színjátszási mozgalom se. Hisz a modernség minden téren évszázadok óta ép úgy vivja harcát a hagyománnyal, mint a hogy a ma mindennap legyőzi a tegnapot s a fiúk nemzedékről-nemzedékre kiszorítják az életből az apákat. S valamint a tipikus mindig érdekesebb, mint az egyéni, ebben a küzdelemben is az érdekesebb, súlyosabb probléma nem is épen ennek a mai realizmusnak, a mai modernségnek harca a tegnapi hagyomány-ápolókkal, hanem általában a modernség és hagyomány küzdelme a színészet terén.

Az emberiség fejlődésének legjellemzőbb tünete az, hogy minden életnyilvánulása, egész gazdasági, politikai szervezete, továbbá jogi berendezése, technikai eszközei, tudománya, művészete, irodalma egyre czelszerűbb és észszerűbb lesz. A színészet terén, mely nem egyéb, mint élet-utánzás, illuzió-keltés, ez a czelszerűség abban nyilvánult meg, hogy az életnek minél tökéletesebb, minél illuzió-keltőbb utánzására törekedett. A görög színészek, a kik falákokon jártak s merov álarcokat viseltek, s így a valóság hitének ébresztésére nagyon mérsékelt módon voltak alkalmassak, Shakespeare színpadán keresztül, melyen felirások jeleztek a környezetet, például egy erdőt vagy templom-csarnokot, a hol a jelenet lejátszódott, egész a modern boszorkányos ügyességgel, az ipari fejlettség minden rafinementjával előkészített színpadi produkciókig egyre nyilvánvalóbban bontakozik ki a színpadi művészet vezérelve: a közvetlen, szemnek-fülnek szóló életutánzás. Mikor tehát a legutóbbi modernség az igazság, a realista életábrázolás nevében vette fel a harcot a régi sablon ellen, mely túlságosan idealizált és tipizált alakokat, helyzeteket, vagy dekorációkat tárt a néző felé, minden fejlődések alapelvét tartotta szem előtt s így helyes irányban haladt. Az igazság felé való törekvés terén azonban szintén lehet változni: különösen mikor ez az igazság a művészi igazság s még különösebben, ha ez az igazság a színészi igazság. Az igazság ebben az esetben hasonló ahhoz a lámpához, a melybe a lepkék oly előszeretettel röpkölnek: a lángból, bizonyos távolságig megközelítve, világosság és hő származik, ezen túl azonban romlás és szétomlás.

A színpadra varázsolt életnek számolnia kell bizonyos tényekkel, melyek a milyen prózáiak, ép oly parancsolóan megkövetelik jogukat, a közönség egyoldalú helyzetével, mely szükségessé teszi, hogy a mozdulatok és hangok jó része legalább erről az oldalról legyen legjobban felfogható. Az az elv, hogy minden mozdulatot és beszédet egyenesen a közönség felé kell irányítani, a régi színjátszó stílus egyik legkellemetlenebb sajátossága volt; viszont azonban az a törekvés, hogy a színész a közönséget egyáltalában ne vegye tudomásul s folyton hátával s csupán a háttérből visszavert hangjával örvendeztesse meg, szintén döreség volna s ép azért a legmodernebb előadások se válhatott uralkodóvá. Itt is, mint a legtöbb radikálisnak híresztelt utjánál, csak részleges, aránybeli haladásról lehet beszélni. Ugyanez áll a gesztusok, a hanglejtés, a hangerősség változásaira vonatkozólag. Mindenütt egy kompromisszum történt a régi és új stílus között, mivel a teljes igazság érvényesítése, a mit a modernség hirdett, magának a színészetnek alapmivoltát színtette volna meg.

De nemcsak eme külső, mintegy technikai körülmények, a színpad helyzete, a közönség távolsága, az esti világítás, a kendőzés szükségessége teszi lehetővé az igazság korlátlan érvényesülését, hanem az a tény, hogy a színészet is, mint minden művészet, magasabb fokain típusok alakítására törekedik. A típus a művészetben az, a mi a természeti törvény a tudom-

mányban. A miként az egyszerű leírás, a tények hű felsorolása csak elsőrendű, mintegy subalterna feladata a tudománynak s igazi, magasabb hivatása a távolabbi összefüggéseket feltáró törvények megállapításában nyilatkozik meg, épen így a művészet csak másodrendű termékeiben elégszik meg azzal, hogy egyszerű eseteket, történeteket, egyéneket tár az ember elé s igazi esztétikus termékeiben, századokon át frissen tovább viruló virágaiban tipikus jelenségeknek ad életet. A világirodalom összes nagy ember-alakjai típusok: a világ összes meséi néhány tipikus történetre redukálhatók, s egy francia esztétikus szerint a világirodalom tömértelen színműve csak néhány drámai konfliktus lényegtelen variációja. De nem ez a múltból vett s az eddigi tényekből levont megállapítás teszi kétségtelenné a típus-alkotás művészi magasabbrendűségét az egyéniség-alkotással szemben, hanem az a szinte prózáiak, gyakorlatiasan döntő tény, hogy a típusban mindig több élet-anyag, több igazság van, mint az egyénben, lévén a típus nem egyéb, mint temérdek egyén bizonyos szempontból nézett lényegének kivonata.

Ha azonban a típus-alkotás elengedhetetlen erő-próbája, mintegy nemesi oklevele minden művészetnek, azért kétségtelen, hogy az egyéniség-alkotás is egyik lényeges feladata. E nélkül névtelen, élettelen, akadémikus termékek iparává süllyed minden művészet. Ép ezért a típus-csontvázzal fel kell öltöztetni a naturalista megfigyelések izmaival és szóróvel-bőrével, hogy az alkotás ezek esetre szóló általánossága mellett mint egyetlen eleven eset is megállja a helyét. A típus és egyén, a klasszicizmus és naturalizmus között leng ide-oda a művészet ingája: az igazi nagy alkotások vagy korcsok azok a felező-pontok, melyeken át az inga örök ide-oda tétozása közben a két véglet közt, időről-időre elhalad.

A mai színészet néhány nagy alkotása egy-egy ilyen szerencsés felező-pontja a két véglet közt leirt inga-ívnek. A típus-alkotás és az egyéniség, a klasszicizmus és a naturalizmus szerencsésen elegyült bennük s ép ezért az általuk nyújtott művészi élvezet előkelő és szinte tökéletes.

S. Z.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET

Báránfyelhők. Benedek Elek már túl van azon, hogy váratlan meglepetésekben részesítse olvasóit. Világfelfogása már rég kiforrott, valami nagy forrongásban soha nem is volt: csak a témáját kell tudni, s akkor tudjuk azt is, milyen álláspontot foglal el vele szemben. Megvannak a kész formái is, a melyekben dolgozik s stíljje is elérte a fejlődésnek azt a tetőpontját a melyre képes. Ezért munkái nagyon egyenletesek, nincsenek bennük sem érkébeli, sem hangulatbeli nagy különbségek, — ha az egyik jobban tetszik, mint a másik, az teljesen az olvasó egyéni ízlésének a dolga. Az alaphangja mindig az a szelíd idealizmus, a mely optimista köddel vonja be az egész világot; az ő emberei mind jók, szelídek, ártatlanok s ha keletkeznek is lelkiellenes erkölcsi konfliktusok, ezek nem nagyon mélyek s majd mindig szerencsésen, a józan moral irányában oldódnak el. A tragikus vég náluk nagyon ritka, a bűn szeléről mindig visszahökkeneti őket valami szerencsés véletlen. Természetes, hogy ily felfogással az író az emberi életnek mindig csak felső rétegeiben mozog, az igazi mélységeket soha sem jut el, nem a zordon, éles ellentéteket, nagy erkölcsi és fizikai nyomorúságokat teremt élet, hanem egy szebb, kedvesebb, boldogabb lét tükrözik történeteiben. Az idillek világa ez a melybe az idealista lélek belelivánczolk, — legalább addig, a míg nem jut el bele. Ezért Benedeknek azok a dolgai elégtelenek ki leginkább, a hol az idillikus téma összeverg az idillikus felfogással, mint pl. új kötetében a „Maradjon itt kisasszony” című kis novella, a melyben egy tanítónőnek készülő kisasszony és egy derék parasztleány bájos szerelmi regényét írja meg. Ebben nem zavar meg egyéb, mint az írónak néha előtörő kenetessége, míg az olyan témákban, melyekben súlyosabb lelki össztüzeket akar megoldani, gyakran nagyon közel esik vagy a banalitásokhoz, vagy a szentimentalizmushoz. Új könyvében tizeneggy tárcza-elbeszélés van bokrétaba fűzve, néhány közülük a jeles és kedvelt író legjobb munkáiból való.

Hónapos szobákból. Nagy Zoltán verskötete valóságos meglepetés. Megszoktuk, hogy bizonyos kétkedéssel nézzünk az olyan verskötetre, a mely teljesen ismeretlen nevet hordoz magán; a kiben van tehetség, az már előbb fel szokott tűnni a lapokban, mielőtt könyvvel lépne elő. Az ismeretlen névvel megjelenő verses könyvek tulnyomó többsége

a szerkesztői üzenetek „Nem közölhetők” rovatának klientélájából telik ki. És, ime, most jön egy verseskönyv, soha nem hallottuk az írója nevét és már az első lapja elárulja, hogy itt csakugyan költő kér szót. Egy finom érzékenységgel, bátran, biztosan röpkölő képzeleti lélek sugallta ezeket a verseket, és egy jelentékeny intelligencia vetette papírra. Egy fiatal, hitelt, érzéssel teli szív vergődik itt szemünk láttára az élet szűk kalitkájában, vergődése nem pőz és nagyozás, hanem őszinte és igaz, hiszen saját szemünkkel látjuk. A hang pedig, a melyen szól, ha néha meg-megbicsaklik is, mint a serdülő fiúé szokott, érzetű, hogy nemes érz van benne. Hol volt ez a fiatal költő, hogy eddig nem hallottuk. Annál jobb, mert így legalább egységes képet kapunk tehetségéről s könnyebben és biztosabban lemerhetjük súlyát. Az irodalom nemcsak új nevet, hanem új egyéniséget is kapott benne, a mely önmagából, önállóan fejlődött s ha kapott is külső hatásokat, könnyen le fogja őket rázni. Vessoraiból egy komoly merengésre hajló ifjú arc domborodik ki, vonásai még egyenletesek, bőre sima, ráncok nélküli, a nagy szenvedélyek és nagy meglepetések még nem rajzolták tele. Még nem élt, csak készülődött az életre s álmodott róla színes, meleg, hol magásra szárnyal, hol szomorúan lecsüggedő álmokat. De már közelodik az élethez, idegei meg vannak feszülve, lázadóva sajnálja mindazt, a mit eddig elmulasztott: az el nem esőket csókokat, a le nem szakasztott virágokat. Még számot vet magával: nem fogja-e túlságosan megfizetni egykor a férfi meg az agg, a mit az ifjú elpazarolt, — de látjuk rajta, hogy akárhogy töpreng, csak a szíve szavát fogja követni, bele fog merülni az életbe s a saját életét fogja élni. Képelete könnyen igdul föl: egy marék sárga homok, melyet a szél bedob párisi szobája ablakán, visszaviszi az Er partjára, sirban nyugvó anyához, bánatos emlékü kedveséhez s legmélyebben járó versei egyikét írja róla. Bár rajz-tudása még ingadozó, sokszor egy pár vonással pompás, színben és vonalban egyaránt hatásos képet tud megrajzolni; bár technikája és stíljje kissé még szögletes, néha meglepő biztonsággal játszik a nyelv hangszerén. S a mi különösen rokonszenvesé teszi előttünk: nyoma sincs nála a kis erővel nagyokat emelgető erőlködésnek, az eredetiség minden áron való hajszolásának. Azt mondja és úgy mondja, a mit s a hogy mondani lelke törvénye parancsolja, nem pedig egy divatos, önkényesen magára öltött stílus. Ezért egyéni is, modern is, a nélküli, hogy egyéniségével és modernségével tündetne; nem előleges megfontolásból az, hanem azért, mert nem is tudna más lenni. Fiatal még, nem kész még, de mindenesetre költő; örülünk az ismeretségnek, melyet vele kötöttünk.

Rajzok az életből. Régente az asszonyokban szunnyadó művészi érzék rendszerint csak kézimunkák készítésében s legfeljebb egy kis zongorázásban nyilvánult. Halom-szám készültek a csinos diván-párnák, papucskok, asztalfutók s egyéb kedves holmik, melyek mintáiról az ember könnyen ráismerhetett keletkezésük idejére, ha t. i. szorgalmas tapogatója volt a divatlapok évfolyamainak. Ma is van még elég hölgy, a kinek ilyenben telik büszkesége és öröme, de mindegyre nő azoknak a száma, a kiket ez az időtöltés nem elégít már ki. S mivel feminista vesérhölgy nem mindegyik lehet, s nem is mindegyiknek van kedve azzá lenni, hát az irodalomra adják magukat. Így keletkeznek azok az egyre szaporodó vers-és novella-kötetek, melyek női tollak alól kerültek ki. Már első látásra meglátszik rajtuk a dilettantizmus: nem eredeti rajtuk sem a rajz, sem a színészség, sem az öltögetés technikája, egy kicsit rávallanak a divatlapokra, de meglátszik, hogy az írójuk hittel, bizalommal csinálta s nagyon komolyan veszi őket. Ilyen *Mikola Lászlóné* novellás-kötete is. Címe: „Rajzok az életből”, s az írónő nyilván azt is hitte, az életből való, holott nem az életet magát, hanem annak a saját gyöngéd, nőies lelkében való tükröződését adja bennük. S mivel ez a lélek érzelmes, könnyen meginduló és romantikus hajlamú, a novellák is nagyon meghatók, majd mindig búsak és tele vannak szentimentális romantikával. A „szép fájdalom” bennük az alaphang, nemes lelkek meg nem érdemelt szenvedése, titkok fájdalmak, illedelmes, megható szerelmek adják a szereplők lelkének tartalmát. A földolog pedig, hogy szenvedéseiket szép pózban viseljék. A kötet, a melyben vagy harminczhat novella van összegyűjtve, egészben véve rokonszenves, mert szerényen, nagyozó igény nélkül lép fel, nincs benne semmi abból a kékarisnyás arroganciából a mely akárhánny írással foglalkozó nő munkáit olyan kiálhatatlanná teszi.

Uj könyvek.
Hónapos szobákból. Versek. Írta Nagy Zoltán. Budapest, Athenaeum.

Báránfyelhők. Elbeszélések, írta Benedek Elek. Budapest, Singer és Wolfner; ára 2.50 korona.

Rajzok az életből. Elbeszélések, írta Mikola Lászlóné (Myrtusz). Monor; ára 2 korona.

Halálozások.
Nagy Miklósnak, lapunk nyugalmazott szerkesztőjének halála mindenfelé megdöbbenést és általános részvételt keltett, s az ország minden részéből érkeztek részvétíratok a gyászoló családhoz és szerkesztőségünkhez.
A család a következő gyászjelentést adta ki:
„Fájdalomtól megtört szívvel jelentjük, hogy édes atyánk Nagy Miklós, a „Vasárnapi Ujság” nyugalmazott szerkesztője, e hónap 10-én reggel 9 és fél órakor, 67 éves korában, váratlanul elhunyt. Temetése a kerepesi úti temető halottas-házából e hónap 12-én fél 4 órakor lesz az ev. ref. egyház szertartása szerint. Budapest, 1907. évi július hónap 10-én. Nagy Dezso, Nagy Tibor, Nagy Miklós, Nagy Pálma, férjezett Schmidt Béláné gyermekei, özvegy Szász Domokosné, született Nagy Ilka testvére, Szász Károly unokája.”
Szerkesztőségünk gyászjelentője így szól:
„A „Vasárnapi Ujság” szerkesztősége mely fájdalommal jelenti, hogy Nagy Miklós a „Vasárnapi Ujság”-nak 1867-től 1905-ig szerkesztője — a ki 38 éven át teljes odaadással élt e nemes hivatásának és minden munkáját, gondolatát a lapnak szentelte — e hó 10-én délelőtti 9 és fél órakor elhunyt. Budapest, 1907. évi július hó 10-én. Emlékét hűségesen megőriztük lelkünkben!”

HALÁLOZÁSOK.

Nagy Miklósnak, lapunk nyugalmazott szerkesztőjének halála mindenfelé megdöbbenést és általános részvételt keltett, s az ország minden részéből érkeztek részvétíratok a gyászoló családhoz és szerkesztőségünkhez.

A család a következő gyászjelentést adta ki:
„Fájdalomtól megtört szívvel jelentjük, hogy édes atyánk Nagy Miklós, a „Vasárnapi Ujság” nyugalmazott szerkesztője, e hónap 10-én reggel 9 és fél órakor, 67 éves korában, váratlanul elhunyt. Temetése a kerepesi úti temető halottas-házából e hónap 12-én fél 4 órakor lesz az ev. ref. egyház szertartása szerint. Budapest, 1907. évi július hónap 10-én. Nagy Dezso, Nagy Tibor, Nagy Miklós, Nagy Pálma, férjezett Schmidt Béláné gyermekei, özvegy Szász Domokosné, született Nagy Ilka testvére, Szász Károly unokája.”

Szerkesztőségünk gyászjelentője így szól:
„A „Vasárnapi Ujság” szerkesztősége mely fájdalommal jelenti, hogy Nagy Miklós a „Vasárnapi Ujság”-nak 1867-től 1905-ig szerkesztője — a ki 38 éven át teljes odaadással élt e nemes hivatásának és minden munkáját, gondolatát a lapnak szentelte — e hó 10-én délelőtti 9 és fél órakor elhunyt. Budapest, 1907. évi július hó 10-én. Emlékét hűségesen megőriztük lelkünkben!”

Nagy Miklóst, 12-én délután fél 4 órakor kísérték utolsó útjára a kerepesi úti temető halottas házából. A gyászoló közönség már jóval fél négy előtt gyülekezett. Soraiában a gyászoló család tagjain kívül ott voltak: Molnár Viktor államtitkár, Szűry Dénes, Bereicz Árpád és Kazy József miniszteri tanácsosok, Szalay Imre, a Múzeum igazgatója, Forster Gyula báró, a Képzőművészeti társulat elnöke, Varga Gyula, a Kisfaludy-Társaság főtitkára, Ballagi Aladár, Hegedűs István és Katona Lajos budapesti egyetemi tanárok. A Franklin-Társulat küldöttége Kónig Gyula, miniszteri tanácsos, Hirsch Lipót és Gárdos Alfréd igazgatók vezetésével, a „Vasárnapi Ujság” szerkesztősége testületileg jelent meg a temetésen. Ott voltak továbbá: Singer Zsigmond dr., a Pester Lloyd fő-szerkesztője, Pósa Lajos, Kovács Dénes dr. szerkesztők, Szabolcska Mihály, Vértési Arnold, Reményi Antal, Erdélyi Zoltán, Pekár Imre, Szemere György, legifjabb Szász Károly, Roskovics Ignác, Hány Gyula, Dörre Tivadar, Zempléni Árpád, Kréty Béla, Lampérth Géza, és még sokan az író- és művészvilágból. A halottat a ravatalos teremben

Petri Elek ev. ref. lelkész megható beszédben bucsúztatta el. Utána a „Vasárnapi Ujság” munkatársai nevében Schöppin Aladár mondott bucsút a volt szerkesztőnek. A koporsót a mely az írók nemzeti színd selyem gyászfedőjébe volt burkolva, az Entrepriise huszárai kivittek a ravatalos terem-ből a gyászhintóra. Erre megindult a menet a sir felé. A főváros a díszsírhelyet a Deák-mauzóleum táján jelölte ki, Almásy Balog Tihamér sirja mellett. A sírnál Cziklay Lajos bucsúztatta el a halottat. Utána még Petri Elek lelkész mondott rövid imádságot.

Elhunytak a legközelebbi napokban: PINTÉR FERENCZ, fővárosi polgári iskolai tanár 31 éves korában a sopronmegyei Felsőpéterfán. — CSEREGI ANTAL, Csongrád város polgármestere, majd a csongrádi járás főszolgabírája, 75 éves korában Csongrádon. Az elhunyt testvérecesse volt Cseregi Károlynak, a büntető törvénykönyv szerzőjének. — PÁRICSY JÓZSEF, cigándi ev. ref. lelkész életének ötvenhetedik évében, Békészen e hó 14-ikén. — STIRLING SÁNDOR dr., a pozsonyi felső kereskedelmi iskola tanára 55 éves korában Pozsonyban. — MOLNÁR ENDRE, királyi köztisztviselő Szent-Gothárdon. — KENDE (Kersnyák) GÉZA gimnáziumi tanár 31 éves korában Budapest. — BERGER ÁRMIN, 40 éves korában Budapest. — FALK ÁRMIN, a Falk Ármin és Társa debreczeni keférujgyár tulajdonosa Bécében. Holttestét Debreczenbe szállították. — LACZKÓ KÁROLY, szolnai királyi aljárásbíró 31 éves korában Zsolnán. — LÖWY HERMANN, 73 éves korában Szegeden. — SCHER KONRAD 68 éves korában Budapest. — OSZÉRI JÁNOS dr., máv. pályatorvos, bártfai fűrdőorvos Bártfán. Holttestét Budapestre hozták.

HALÁSZ DEZSŐNÉ, szül. Kálmár Ilona, élete 68-ik évében, Péczelen. — KELEMEN JÁNOSNÉ dr.-né, szül. Haám Franciska 73 éves korában Szekesfejérvárra. — IMREK JÁNOSNÉ, született Farkas Emilia 65 éves korában Szeged. — NIKLAY JÁNOSNÉ, született Babinetz Ilona 45 éves korában Munkács. — FARKAS ELEKNÉ, született Koch Evelina 53 éves korában Sátorlajauhelyen.

Szerkesztői üzenetek.

A kísértet. Megdől Istenek. Borzas romantika, a mit csinál, — ugyan messze esik attól, a kire esküszik: a fenséges erejű, nemes plasztikájú Carducci-tól. A nagy szavak barokk egymásra halmozása még nem művészi erő s a levegőbe ropogó frázishályogok nem fogadjuk el sasoknak.

„AGRÁRIA“ kukoriczszártépő gép.

Ásványi szabadalom.

Bővebb felvilágosítást a takarmányozási eljárásról készséggel nyújtunk. 12176

Levélezim:
AGRÁRIA Budapest Váci-út 2. sz.

Vesszőparipa-liliomtejzappan

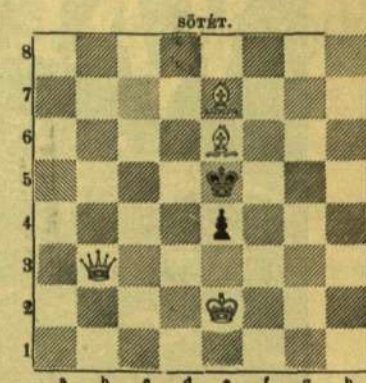
Bergmann és Társa cégtől, Dresden és Tetschen E.m. a naponta beérkező elismerő levelek bizonyossága szerint most és a jövőben is a leg-hatásosabb zappan marad az összes gyógyszer-panok között, szeplő ellen, valamint gyöngye, puha bőr és rózsás arczsín elnyerésére és megtartására. Darabja 80 fillért kapható minden gyógyszer-tárban és drogueriában, illatszert- és fodrász-üzletben. 12142

A hold meséből. A fordítás nem volna rossz, ha itt-ott nem volna döcögös; úgy tetszik azonban, az eredeti sem olyan természetű, hogy valami nagyon érdekelhetné a magyar olvasót.

Mert a mit a szív köt össze, stb. Lanyha, lapos dolgok; az ilyen magyaros genreben nem elég a népdal és Petőfi-motívumok ismétlése, — kell oda sok más egyéb is.

SAKKJÁTÉK.

2546. sz. feladvány. Miskolczy Antalról, Budapest.

Világos indul és a második lépésre mattot ad.

KÉPTALÁNY.

A 25-ik számban megjelent képtalány megfejtése: Csont, a kőbor színész.

Felelős szerkesztő: Holtsy Pál.

Szerkesztőségi iroda: Budapest, IV., Reáltanoda-u. 5. Kiadóhivatal: Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Vásároljon svájci selymet!

Kérjen 10 filléres levelezőlapra mintákat feketében, vagy fehér színben 1.15 koronától 18 koronáig méterenként. Különleges-ség: Selymekelmék társasági, menaszonyi, bálai és utcai tolettákra, valamint bluzokra és blézere stb. Mi csak jóállással kereskedünk selymeszövetek árának el direkt magánfeleknek vám- és portómentesen

SCHWEIZER & Co., Luzern U/23. (Svájc.)
Selyemszövet-kivitel. Kir. udv. szállító. 12022

Rheuma, csúz, köszvény, húlás, csont és ideges fájás ellen legjobb az erősitett Capsin paprika-kenőcs.

A fővárosi kórházakban és több orvos által e hajban sikerrel adatik. Ezekre menő hálaíratok bizonyítják, hogy mily kitűnő hatása van, ezen hálaíratok nálam eredetiben megtekinthetők. Kis téglát egy kor, nagy 2 kor. Az ár és 35 fillér postaköltség után beküldése v. utánvétel mellett egyből küldi a készítő SZENTHE LAJOS gyógyszer-tulajdonos, Budapest, Damjanich-utca 2/c. Vigyázzon, hogy csak Szenthe-féle Capsint (paprika kenőcs) kérjen. 12094

HA FÁJ A FEJE,

ne távolozz, hanem használj szívesen Beretvás-féle MIGRAIN-Pasztilát! Minden gyógyszer-tárban és drogueriában kapható. mely 5 perc alatt mindenféle természetű ideges fejfájást, még ha krónikus is, megszüntet. Feljuttat mind- den eddig ismeret. Hatása bámulatos, még a leghevesebb fejfájásnál is. 12290
Beretvás Tamás Kispeszt, Békéscsaba, 6. sz. Engyen postai szállítás 3 doboz rendelésnél.

KALOGÉN

BRÁZAY SÓSBORSZESZ

LEGJOBB SZER
A FOGAK
ÁPOLÁSÁRA

FOGKRÉM

12110

A női szépség

nem annyira az arcvonások szépségétől, hanem sokkal inkább a test harmonikus arányaitól van föltételezve. Hogy asszonyok és leányok jól ki legyenek, gondoskodni kell a bőrtől és egyenes, mindenféle csontvázhiánytól ment vállakra tegyenek szert, úgy néhány hétig a J. Ratié-féle **Pilules orientales** (keleti lapdacsokat) kell használni. Ezen lapdacsokat sem a gyomor, sem általában az egészségre nem ártalmasak, hanem inkább a szervezet megerősödését mozdítják elő, a mint azt számos előismerő levél és orvosi nyilatkozat is tanúsítja. 12292

Az utasítással ellátott dobozt megrendelésre mentesen szállítja **Török J.** gyógyszer. Budapest, Király-utca 12.

Szt.-Lukácsfürdő gyógyfürdő, Buda.

Téli és nyári gyógyhely. — Természetes forró-meleg kénese források, iszapfürdők, iszapborogatások, masszázs, vizgyógyintézet, gőzfürdők, kő- és kád-fürdők, gyógyvízszodák. — Olcsó és gondos pensió. — Csuz, kőszvény, ideg-bőrbajok, lakás, ellátás felől kimerítő prospektust küld ingyen a 12015

Szt.-Lukácsfürdő igazgatósága, Buda.

ZENEMŰVEKET

vegyünk **ROZSNYAI KÁROLY** 12164

könyv- és zeneműkereskedésében

IV. ker., Muzem-körút 15. szám alatt.

Bő zeneműjegyzék Ingven.

Serravallo

CHINA-BOR VASSAL

Hygienikus kiállítás 1906 Legmagasabb kitünt. Erősítőszert gyengéltető, vérszegények és lábadozók számára. Elvágásgépjelző, ideg-erősítő és vérjavító szer.

Kihűtő sz. 3000-nál több orvosi vélemény.

J. SERRAVALLO, Trieste-Barcola.

Vásárolható a gyógyszerárakban feltüntetett árakban á K 2.60, egész literes üvegekben á K 4.80.

A Franklin-Társulat kiadásában megjelent

ARIOSTO

ÖRJONGO LORÁNTJA.

Az eposz legértékesebb részét.

Fordította, Ariostoról szóló tanulmányt vezetett és jegyzetekkel ellátta

Radó Antal.

Ára félbörkötésben K 10.

+ Soványság +

Szép és telt tudományos-kulturális érdeklődésű állat. Kihűtő: Páris 1900, Hamburg 1904, Berlin 1906, 6-8 hét alatt 30 font súlygyarapodás, garantált ártalmatlan. Orvosi ajánlva. Szigorúan lelkiismeretes. Nem szédülés. Számos köszöndírt. Ára kartonban használati utasítással, postai utánnyal vagy utánvétellel, de portól nélkül 2 márká. Hygien. intézet. **D. Franz Steiner & Co.,** Berlin, 37, Königsplatzstrasse 78. Budapestben kapható Török József gyógyszerárakban Király-u. 12. 12210

MATTONI-FÉLE

GISSHÜBLER

SAVANYUVIZ

Antiplysin

tudományos alapon készült hajszesz, mely a fejbőrt erősíti, a hajnövekedést előmozdítja. Rendes használat mellett a haj sűrű és hosszú marad. A megőrzéstől, kopaszodástól megóv! Ossze nem tévesztendő más értéktelen hajszeszekkel.

Nincs többé hajhullás, kopasz fej, fejkorpa!

MARSHALKO LEÓ

gyógyszerész

Török-Szt.-Miklós készítménye.

1 üveg ára 2.50 K. Haszn. utasítással együtt.

Antiplysin

felülmul minden más szert, mely a hajhullást okozó betegséget megszünteti és a fejkorpát elválasztja. Fertőtlenítő hatásánál fogva biztos óvszer ragályos haj-és szakál-betegségek ellen.

Főraktár: **Dr. EGGER** «NADOR» gyógyszerárak Budapest, VI., Váci-körút 17.

Thalmayer és Seitz gyógyszer nagykereskedő Zrínyi-utca 3. 12284

A pozsonyi Felső Kereskedelmi Iskola

1907 szeptember 1-én 23. évfolyamát nyitja meg. Az iskola eddig végzett növendékei elsőrendű kereskedői cégeknek, pénzintézeteknek, gyári vállalatoknak, biztosító intézeteknek, közlekedési vállalatoknak, a mezőgazdaságban és közhivatalokban nyertek alkalmazást. Az iskola érettségi bizonyítványa egyévi önkéntes katonai szolgálatra jogosít.

Az intézetet a múlt iskolai évben 313 tanuló látogatta, köztük 200-nál több vidéki, kiknek jó családoknál való elhelyezése ügyében az igazgató készséggel jár a szülők kezére.

Minden iránt tájékoztató évi jelentés levelezőlapon is kérhető.

Pozsony, 1907 július hóban.

12327

Az igazgatóság.

A FRANKLIN-TÁRSULAT és LAMPEL R. KÖNYVKERESKEDÉSE

IV., Egyetem-utca 4. szám

(Wodianer F. és Fiai) r.-t. VI., Andrassy-út 21. sz.

= kiadásában megjelent és minden könyvkereskedésben kapható: =

I. FERENC JÓZSEF

Magyarország királya.

Irta

Dr. MÁRKI SÁNDOR

egyetemi tanár.

Pompás díszmunka. Több mint 100, a szöveg közé nyomott képpel és műmelléklettel.

Ara albumalakú pazar díszkötésben 20 korona.

WILDE OSZKÁR.

Dorian Gray

arczképe.

Regény.

Fordította Schöpfung Aladár.

Ára 4 korona.

Egyetemes Irodalomtörténet

III. kötet.

Szerkesztette

HEINRICH GUSZTÁV.

Tartalmazza a kelták és germánok, a skandinávok, az angolok, a németalföldiek és a németek irodalmát.

Feldolgozták Petz Gedeon, Erdélyi Károly, Voinovich Géza, Nagy Zsigmond, Heinrich Gusztáv.

Közel 700 oldalnyi vaskos kötet; 35 műmelléklettel és 148 szöveggéppel.

Ára díszes félbörkötésben 20 K.

A teljes öt kötet ára félbörkötésben 100 K.

POLITIKAI SZÁMTAN

A Magyar Tudományos Akadémia megbízásából írták:

BEIN KÁROLY, BOGYÓ SAMU és HAVAS MIKSA.

A Pesti Hazai Első Takarékpénztár-Egyesület Fáy András alapítványának anyagi támogatásával.

KET KÖTET.

I. rész: A pénzügyi műveletek elmélete és gyakorlata.

II. rész: Az élet, — a rokkantsági és a nyugdíjbiztosítás elmélete és gyakorlata.

Ára 26 korona.

A SEMLEGESSÉG ELMÉLETE.

Irta

Dr. FERENCZY ÁRPÁD

ügyvéd,

egyetemi magántanár, ny. r. jogakadémiai tanár.

Ára 3 korona.

Minden újságolvasónak nélkülözhetetlen!

Idegen Szavak Szótára

Együttal a nálunk használatos idegennyelvű szólásmódok és szállóigék magyarázata.

Szerkesztette RADÓ ANTAL.

Második javított kiadás.

Ára csinos kötésben K 4.—

A kik nyaralni és fürdőzni mennek

ne induljanak útra a nélkül, hogy ne nézték volna át a

Magyar Könyvtár

(Szerkesztő Radó Antal) és

Olcsó Könyvtár

(Szerkesztő Gyulai Pál)

teljesjegyzékét, melyből a legkiválóbb és legolcsóbb olvasmányokat válogathatják ki. E jegyzéket minden könyvtárban ingyen adják; szívesen megküldi ingyen és bérmentve a kiadó cég is.

Pekár Gyula

Ferrara-Ravenna-Firenze.

Korkepek.

14 melléklettel és szövegbe nyomott 86 képpel.

Ára díszkötésben 8 korona.

Dr. Darvai Móricz Benvenuto Cellini.

17 szöveggéppel és 18 műmelléklettel.

Ára díszkötésben 8 korona.

Malonyay Dezső

Munkácsy Mihály.

131 szöveggéppel és 21 műmelléklettel.

Két kötet.

Ára a két díszkötésű kötetnek 16 korona.

Magyar Könyvtár

Szerkesztő RADÓ ANTAL

Elsőrangú hazai és külföldi írók regényei, elbeszélések, versek, színművek, ismeretterjesztő művek sorozata.

Minden füzet külön is kapható.	1-492. szám.	Egy-egy szám ára 30 fillér.
Legújabbban megjelent füzetek:		
482. Prém József. Munkácsy Mihály.		
483. Michel Provins. Jelenetek. Ford. Gábor Andor.		
484. Lukianos. A görög sport. Ford. Jakabimpi Péter.		
485. Szini Gyula. Trilbi és egyéb történetek.		
486. Katona Lajos. Középkori Legendák és Páldák.		
487. Guy de Maupassant. Az ékszer. Ford. Tóth B.		
488-489. Wilde Oszkár. Bunbury (The importance of being Earnest). Köznap komédia három felvonásban. Fordította Mikes Lajos.		
490. Turgenev Iván. Pjetuskov. Ford. Ambrozovics Dezső.		
491. Marcus Tullius Cicero beszéde. Fordította Szidarovszky János.		
492. Somossi István. A békégyűjtés kézikönyve.		

Legújabbban megjelent füzetek:

482. Prém József. Munkácsy Mihály.
483. Michel Provins. Jelenetek. Ford. Gábor Andor.
484. Lukianos. A görög sport. Ford. Jakabimpi Péter.
485. Szini Gyula. Trilbi és egyéb történetek.
486. Katona Lajos. Középkori Legendák és Páldák.
487. Guy de Maupassant. Az ékszer. Ford. Tóth B.
488-489. Wilde Oszkár. Bunbury (The importance of being Earnest). Köznap komédia három felvonásban. Fordította Mikes Lajos.
490. Turgenev Iván. Pjetuskov. Ford. Ambrozovics Dezső.
491. Marcus Tullius Cicero beszéde. Fordította Szidarovszky János.
492. Somossi István. A békégyűjtés kézikönyve.

Olcsó Könyvtár

Szerkesztő GYULAI PÁL

Hazai és külföldi írók regényei és elbeszélései; versek, színművek és ismeretterjesztő művek.

Minden füzet külön is kapható.	1-1473. szám.	Egy-egy szám ára 20 fillér.
Legújabbban megjelent füzetek:		
1446-1449. Machiavelli Miklós. A fejedelmek. Olaszból fordította Orbán Dezső.		
1450. A magyar szabadságharcz német dalnokai. Szemelvények Hartmann Móricz költeményeiből. Fordította Kornya Andor.		
1451. Gyulai Pál. Emlékezés Deák Ferenczre.		
1452-1453. Istváni Pál. Volter és Grizeldia. Bevezette és magyarázó jegyzetekkel kísérte Vende Ernő.		
1454-1456. Ihering Rudolf. Küzdelem a jogért. Ford. dr. Szilassy Cézár.		
1457-1463. Mac Donagh Mihály. Az angol parlament szokásai, furesaságai és humora. Ford. Huszár I.		
1464-1473. Fogazzaro Antal. A szent. Ford. Vétési József.		

Olcsó cseh ágytoll!

5 kiló; új fosztott 12 K, fehér pehelypuha fosztott 18 kor., 24 K, hófehér pehelypuha fosztott 30 K, 36 K. Szállítás portmentesen, utánvétel.

A kieszérelt és visszavétel portmentesen ellenében megengedjük. 12302

Benedikt Sachs,
Lobes Nr. 60.
Pilsen mellett, Böhmen.

A már 53 év óta díszírtremittől ismert, s a 71012. sz. Bm. leírát követelményeinek teljesen megfelelő

UJ-VUKOVÁRI

arctisztító kenőcs

uj-vukovári

bőrszépítő szappan

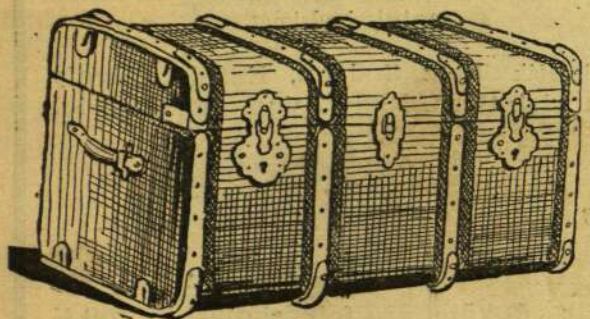
mely az arckenőccsel a használati utasítás szerint alkalmazva, még korosabb egyéneknek is viruló és fiatal kinézetet kölcsönöz.

Egy nagy tégely ára 1 kor. 60 fill., kisebb 1 kor., szappan 1 kor. — Utánásoktól óvakodjunk! Csak **Krajesovics** által **Vukováron** készített kenőcs valódi. Minden tégelyen **Krajesovics**, a készítő arcképe látható. 12263

Főraktár: Budapest, Király-u. 12. és Andrássy-út 26., **TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszerháza.

Heller-féle „Herkules” bőrdönd

Elpusztíthatatlan, könnyű és elegáns utibőrdönd. Erős vitorlavászonnal bevonva, sárga olajfestékkel festve, zöld sávokkal díszítve, sárgaréz zárrakkal, záródővel és 1, illetve 2 betéttel ellátva és szatinnal bélelve. Minősége utánzatokkal össze nem hasonlítható!

Hossz	Szélesség	Magas	Ára
80 cm.	52 cm.	48 cm.	58. — korona.
90 „	51 „	50 „	63. — „
100 „	56 „	52 „	68. — „
110 „	58 „	54 „	76. — „

Egy betéttel, száma 507.

90 cm.	57 cm.	60 cm.	72. — korona.
100 „	60 „	63 „	77. — „
110 „	62 „	64 „	84. — „

Két betéttel, száma 508.

Nagy választék továbbá kézi bőrdönd, kézi táskák, toltetotáska, naccsair és finom bőrújakban. 12218

HELLER MÓR utóda bőrdöndös
Budapest, VII., Károly-körút 3. sz.

Képes árjegyzék kívánatra ingyen és bérmentve.

KÖVERSEG korai vénség. Kínos, arany, sok pénz mit ér, ha nincs egészség? Pedig minden betegségnek kezdete az emésztési zavarak és az elhízás. Csak egy kiderítést tenni a világért! Mándor-pórral, melynek ára azért oly csekély, hogy minden embernek módjában legyen azt megfizetni. Mándor egy doboz 3 kor. 80 fillér. Tekintélyes orvosi és vegytani bizonyítványokkal és utasítással látnivaló, vagy a pénz beküldése mellett, széküdi. 12212

Mad. Mandl Ida, 3pest, Károly-körút 2/V **TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszerháza, Király-utca 12. sz.

Pirszén(koksz)

a budapesti légszuszgyárakból,
a legjobb, legtisztább és legtakarékosabb fűtőanyag.

Árak 1907 július 1-től:

diópirszén...	100 kg. kint helyt a gázgyárakban 4 K 40 f.
darabos pirszén 100	4 • 20 •
II. rend. pirszén 100	3 • 20 •

Házhoz szállítás-és berakásért a pinczébe:

a) a bal part belterületén	100 kg.-kint 32 fillér.
b) a jobb part belterületén (a budai légszuszgyárakból)	100 • 36
c) a Vár, Gellérthegy, Naphegy, Rózsadomb, O. Buda, valamint a bal és jobbpart külterületén valamint a pesti gyárakból	
Budára történő szállításoknál 100	60 •
d) zsákolásért (250 kilogrammtól 1000 kg.-ig kötelező)	100 • 32 •

Tekintettel az elmúlt téli hónapokban a szállítás körül beállott rendkívüli nehézségekre, kérjük a n. é. közönséget, hogy pirszén szükségletét lehetőleg már a nyári hónapokban beszerezni sziveskedjék.

Az igazgatóság.

(Utánnymás nem díjazatik.) 12324

Franklin-Társulat nyomdája, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. szám.

Vértess-féle Sósorszesz Minden háznál szükséges. 12003

A MAGYAR GAZDÁK LEGNAGYOBB ELLENSÉGE A

TŰZ,

mely a forró nyári szárazságban évről-évre óriási károkat okoz. Nagy gazdaságokat, egész közönségeket pusztít el. Legjobb védelem a tűz ellen

„MINIMAX”

önműködő tűzoltó készülék, melylyel bármely laikus még csirájában elfojthatja azt.

Erről számtalan bizonyítvány tanuszkodik! Az ország legnagyobb birtokosai sok száz példányban szereztek be Minimax kézi tűzoltó készülékeinket.

Felvilágosítással szívesen szolgál a

Magyar Minimax Gyár Részv.-Társ.
Budapest, VII., Ilka-utca 31.

Telefon 37-31. 12134

Rozsnyay Pepsin bora.

Kellemes ízű, kiváló jó hatású szer étvágytalanság, rendetlen emésztés és gyomorgyengeség ellen.

Étkészés közben véve, megőv a gyomortelheléstől. Egy üveg ára 3 kor. 20 fill.

12293 Kapható: mindenyőgyógyterárában valamint

ROZSNYAY MÁTYÁS
gyógyterárában
ARAD, Szabadság-ter.

30. SZ. 1907. (54. ÉVFOLYAM.)

SZERKESZTŐ
HOITSY PÁL

FŐMUNKATÁRS
MIKSZÁTH KÁLMÁN

BUDAPEST, JULIUS 28.

Szerkesztési iroda: IV. Reáltanoda-utca 5.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ——— 16 korona.
Félévre ——— 8 korona.
Negyedévre ——— 4 korona.

A „Világkrónika”-val negyedévenként 80 fillérrel több.

Külföldi előfizetésekhöz a postailag meghatározott viteldíj is csatolandó.

A NÉPRAJZI MUZEUMBÓL.

ZAJTALANUL, a hogyan eddig is működött, megnyitott a M. N. Múzeum néprajzi osztálya a városligeti Iparcsarnok keleti szárnyában s ezzel hányt-vetett életében új korszakot kezdett. A múzeum többi osztályaihoz mérten fiatal, s általában is legújabb intézet valóban zajos multira tekinthet vissza. Nem roszakarát, vagy érdeklődés hiánya, csak a véletlen körülmények találkozása okozta, hogy a néprajz a roszul osztozott testvérek Benjaminja lett s átélte az árvaság minden szenvedéseit.

Az első néprajzi gyűjtemény. Reguly finn, osztják, stb. gyűjtései már 1847-ben kerültek a Nemzeti Múzeum birtokába, de folytatásukra senki sem gondolt, sőt a bekövetkezett szomorú napok alatt csaknem elfeledték. Az alkotmányos aera beálltával feltámadt ugyan az érdeklődés ez irányban is, de az még korán sem volt a néprajz művelése. Xántus János utazásai (1868—71.) exotikumok gyűjtésére szorítottak s az 1872-ben szervezett néprajzi osztály is ez irányban haladt. Nem voltak külön helyiségei, nem volt dotácziója, ennél fogva nem is lehetett határozott iránya. Néhány szekrénye ott szorogott a régiségtár folyosóján, a gyűjtemény java része pedig az úgynevezett rokon intézetek kincseit gyarapította. Körülbelül 15 évig tartott e tespedés. A néprajz művelése egészséges nemzeti alapon már megindult, voltak már számot tevő munkái, katedrája az egyetemen, irtak és beszéltek a népies háziiparról, a népművészetről, míg általánossá lett a nézet, hogy a néprajzi tudomány műveléséhez gyűjtemény is kell. Alkalmul kiállkozott az 1885. országos kiállítás, melyben a néprajzi osztály is részesedett. Az itt bemutatott halászati gyűjtemény Semsey Andor jóvoltából volt az osztály első rendszeres magyar gyűjteménye, ezt követte az első 500 forintnyi

A földmívelés és gazdálkodás csoportjából: Komáromi hajómalom, keceméti szárazmalom, balatonkajári taposó malom, krassói kanalsmalom és mezei sátoros bölcös Nógrádmegyéből.

A NÉPRAJZI MUZEUMBÓL.